

Argumētū.
Cispadau⁹,
& Trāspa-
dauus.
Padus.

EGo) Contulerat se Secundus in patriam Comum, Tyro in Picenū: sed reuersus in urbē vbi consue-
uerat Tyroni, tunc cepit desiderium amici: quare hortatur, vt Romā veniat. ¶ Transpadana regio di-
citur quę nobis est cis Padum, cispadana quę vltra Padum. Habetur enim respectus scriptorū, q̄ erāt
in vrbe: nam illis qui nobis cispadanus ager, Transpadanus erat. Trans Padum) Comi, vbi sua plurima te-
nuit prędia. Padus ab imis radicibus Vesulī montis exortus, siue a gremio, vt testatur Plinius. Ptolemæus etiā
Padi caput iuxta Larium paludem refert, qui submersus cuniculo, rursus in agro Vibonenſi extollitur, secun-
dum Solinum. At Plinio tradē-
te in Forouibensium agro: nul-
li amni claritate inferior: nā a poe-
ta, fluuiorum rex dicitur. Luca-
nus non minorem Nilo scribit,
& Strabo cunctos Europę flu-
uios, pręter Histrum magnitudi-
ne superare: dictus a Gręcis Eri-
danus, nota Phaethontis pœna.
Fons eius mediis diebus æstiuus
semper aret: canicula liquatis ni-
uibus flumen augetur, atq; vbi li-
quit agros vbertate largior: nā
subiectus Alpibus campus ad-
modum felix & fructuosus col-
libus varius: hunc medium fere
Padus diuidit: eaq; regio hinc
cispadana, hinc transpadana di-
citur. Cispadana quidem monti-
bus adiacet, atq; Ligurię: reliqua
vero trāspadana. multis igitur
annibus auctus, iuxta Rauennā
mare irrupit per septem ostia:
sed vnum maxime memorabile
quod Padus dicitur, efficit. hæc
sumpta ex Mela, Strabone, Pli-
nio, Solino, Diodoro: qui dis-

Picenum.

sentiens a cæteris scriptoribus, tradit quinq; tātum ostijs in fretū se exonerare. Piceno) agro eras. Picenum
post Umbrię ciuitates, quę inter Ariminū Anconęque iacēt, extēditur. Profecti sunt aut Piceni a Sabinorū
terra, q̄ cū ductu, & auspicio pici iter facerēt, nomen inde naſti fuere. E mōtib; vsq; in plana & pelagus eo-
rum incipiūt domicilia: quorū ager in longū magis q̄ in latū excreſcit: bonus ad oīa, cæterū lignarijs q̄ frumē-
tarijs fructibus longe p̄stat. inter cæteras vrbes insignē habet Anconē. in quinta Italię regione locatur a Pli-
nio, & hominum multitudine abundasse idem author. A Piceno deducitur Picens: a Picentia vero Picentini,
qui & ipsi populi sunt Italię. Multo magis) te requiro. Ex quo tempore) id est postq̄. Me commonent
tui) memorem me tui faciunt, te in mentem meam reducant. Absentium) proprie desiderium rerum ab-
sentium. Perinde) tam. Acuit) incitat, accendit. Impatientius) ardentius. Careas) ad idem, si leges cu-
pias. In causa) huius desiderij est. Tormēto) solitudini, affectui. Veni in urbē) vt medearis dolori meo.
Illuc) Comum. Similes) conuolutes de absentia mea, & efflagitantes aduentum in urbem.

Argumētū.

Soleo) Taxat notabiliter a-
ctionē M. Reguli, cū videā-
tur, pbare, & apte modū a-
gendi suo tpe improbat: postq̄
publicos mores norauit ad suos
& Arriani amici reuertit. Iudi-
cijs) Cētūuiralibus causis. Desi-
derare) qd̄ mai⁹ est q̄ q̄rere. Ha-
bebat studijs honorē) honora-
bat studia. Timebat) nā timor
est optimus studiorū emēdator.
Pallebat) lib. i. de eodē dixerat,

Dediscere.

Splenium.

Expalluit notabiliter q̄uis palleat semp. Pallidi em studiosi credūtur nimia vigilia & vini parsimonia. quare io-
cus est Valerij Mart. in Oppianū, q̄ cū esset mali coloris cœpit scrib. versus vt videreſ poeta, & illa Iune. velli-
catio. Tūc vtile multis Pallere, & vinum toto nescire decē, Scribebat) supra legimus Regulū recitaſſe librū in
Rusticiū, & aliū de obitu filij sui diuulgasse. Dediscere) obliuisci deſueſcere. nā de cōpositū verbi significatio
nē cū quo iūgitur interdū destruit, sicut apud Gręcos κατὰ, verbi causa μάνθανω. i. discō. κατὰ μάνθανω, dedisco.
Circūlinebat) quidā frontē linebāt vnguēto vel cerusa, deinde pāniculū siue fasciā imponebāt qd̄ spleniū dice-
batur: a quibusdā existimatū oculorū operimentū ad arcēdā nimiam lucē. eius meminit Mart. lib. ij. Et nūerosa
linūt stellantē splenia frōtē: itē. viij. Talia lunata splenia frōte sedēt. lib. x. p̄ petiola videſ vsurpasse. Cur splenia
to sepe p̄deā mēto, Albave pictus sana labra cerusa. Secūdū Pollucē numeratur inter medicorū instrumēta.
etiā caput splenis dicitur splenium, quia σπληνῆ est splenē dolere. Plin. testat herbā splenion lienib⁹ mederi.

C. PLINII CÆCILII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER SEXTVS.

C. PLIN. TIRONI SVO S.

Vandiu ego trās Padum, tu in Pi-
ceno, minus te requirebam. Postq̄
ego in vrbe, tu adhuc in Piceno,
multo magis. seu quod ipsa loca,
in quibus esse vna solemus, acrius
me tui cōmonēt: seu quod deside-
riū absentij nihil perinde, ac vici-
nitas acuit. Quoq; propius acces-
seris ad spem fruendi, hoc impatiē-
tius careas. Quicquid in causa, eri-
pe me huic tormento. Veni, aut ego illuc, vnde inconsulte
pperavi, reuertar vel ob hoc solū, vt experiar: an mihi, cū si-
ne me Romę cœperis esse, similes his epistolas mittas. Vale.

C. PLIN. ARRIANO SVO S.

Oleo nonnunq̄ in iudicijs quęrere Marcū
Regulū, nolo enim dicere desiderare. Cur
ergo quęro? habebat studiis honorem, time-
bat, pallebat, scribebat: q̄uis non posset dedi-
scere illud ipsum, quod oculum modo dex-
trum, modo sinistrum circumlinebat: dextrū, si a petitore,

Alterum) sinistrum. damnat Fabius eos, qui in dicendo opertos compressosque oculos tenebāt, neque nisi plane rudes & stultos tales haberi posse. A possessore) pro reo. Candidum (splenium) fasciam albam. Hoc) vnum. Aruspices) qui per introspectionem victimarum ariolabantur. De actionis euentu) antequā ageret an prospere sibi cessura esset actio. Superstitione) superuacua religione. nam superstio est timor superfluus & delirus: aut ab aniculis dicta superstio, quæ multum superstites per etatē delirāt, & stultæ sunt. Aut secundū Lucretium, superstio est superstantiū rerum. i. cælestiū, & diuinariū, quæ super nos stant, inanis & superfluus timor. & superstitiosi, qui deos nimis timent. Authores habeo Seruium & Donatum. Alij superstitionis verbū originem habuisse volunt ab ijs, qui filios superstites esse nimis importune a dijs efflagitarent: cum tamen omnis importuna ineptaque religio possit superstio appellari, quæ a Romanis olim tanquā pestis ab vrbe sæpius euulsa fuit. Veniebat) id consulere aruspices procedebat ex summa reuerētia, quā studijs habebat: nā nisi de magnis deum consulere non debemus.

Superstio.

alterum, si a possessore esset acturus, quod candidum splenium in hoc aut illud supercilium transferebat: quod semper aruspices consulebat de actionis euentu animi superstitione, sed tamen a magno studiorum honore veniebat. Iā illa perquam iucunda vna dicentibus, quod libera tempora petebat, quod audituros conrogabat. Quid denique iucundius, quā sub alterius inuidia, quandiu velis, & in alieno auditorio quasi deprehensum commode dicere? Sed utcumque se habent ista, bene fecit Regulus, quod est mortuus, melius si ante. Nūc etiam sane poterat sine malo publico viuere sub eo principe, sub quo nocere non poterat. Ideo fas est, nonnunquam eum querere. Nam postquā obiit ille, increbuit passim, & inualuit consuetudo, binas vel singulas clepsydras, interdum & dimidias, & dandi & petendi. Nam & qui dicunt, egisse malunt, quam agere: & qui audiūt, finire, quam iudicare. tanta negligentia, tanta desidīa, tanta denique inreuerentia studiorum, periculorumque est. An nos sapientiores maioribus nostris? nos legibus ipsis iustiores? quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? Hebetes illi, & supra modum tardi? Nos apertius dicimus, celerius intelligimus, religiosius iudicamus, quia paucioribus clepsydris præcipitamus causas, quā diebus explicari solebant. O Regule, qui ambitione ab omnibus obtinebas, quod fidei paucissimi præstant. Equidem quoties iudico, quod vel sæpius facio quā dico, quantum quis plurimum postulat aque do. Etenim temerarium existimo diuinare, quā spatiosa sit causa inaudita, tempusque

Iam) præterea. Vnā) cū Regulo. Libera tempora) spatiosa, & ampla, quanta orator voluisset: intra tempus lege constitutū tantum caudicis licebat agere, nisi longius dicēdi spatium a iudicibus impetrassent. Audituros corrogabat) congregabat, qui se agentē audirēt. Alterius inuidia) Reguli maliuolentia, quā impudenter peteret ad dicendum longissima tempora. Auditorio) auditoribus quos Regulus corrogauerat. Deprehensum) ex insperato. Commode) libere, quantum, & quæ voles. Ut cumque) bene an male. Benefecit) quia malus. Melius) fecisset. Si ante) si mortuus esset ante Domitianum, sub quo multa scelestia patrauit. Principe) Tra-

Libera dicēdi spā petē.

iano, qui falsas accusationes non admisit: in quibus Regulus pollebat. Ideo) cū non posset nocere. Abiit) obiit. Increbuit) inoleuit, in vsum venit, & recepta est. Clepsydras) repetere annotata in præcedētib. Dā) concedendi aduersarij aduocatis. Aegisse) finisse actionem suam. Finire) finē imponere actioni.

De clepsydris.

Quā iudicare) quā rectā sententiā pronunciare. Perinde ac si diceret, aduocati fastidium capiūt agendo: iudices non audiendo male iudicant. Quare omnes quiprimum finē imponi querunt officio suo. Studiorum) artis dicendi. Periculorū reorū) quos patroni cunctis artibus debent tutari. Tot horas) idem author est accusatori sex horas, reo nouem ex lege constitutas, super qua re iam multa annotauimus. Tot dies) xx. iudicatos Aconio memorante. Comperendinationes) dilationes. Illi) maiores. Hebetes) cæcutientes, & ingenio debili. Nos apertius) amara derisio. Religiosius) iustius. Paucioribus) minoribus. xx. nā si clepsydra pro dimidia hora sumitur, & reo decem & octo, quādo plures concedebantur: respectu illius recte dixit paucioribus clepsydris. Præcipitamus) in hoc loco faciunt verba Taciti de Oratoribus, Festinandū, inquit, est apud iudices, qui non accipiunt tempora, sed constituunt. Nec expectandū habent oratorem, dum illi libeat de ipso negotio dicere: sed sæpe vltro admonēt, atque alio transgredientē reuocāt, & festinare se testantur. O Regule) extrinsecus sumendū tale, quid si nunc viueres, quid diceres? Obtinebas) impetrabas a iudicibus tempus orandi liberū. Ambitione) quod tamē faciebas non ad vtilitatē clientū, sed honoris tui affectatione. Paucissimi) rarissimi aduocati. Præstant) concedunt clientibus, quibus summam debēt fidē. Iu dico) datus sum iudex. Dico) ago causam. Qui docet) indicē intelligit. nā prius quā causa ageretur, per indicē, qui olim dabatur, post trigessimū diem rem exponebāt. Indicē ergo intelligit per eū qui docet: sensus est, si disceptantes petunt a me plurimum temporis, concedere soleo: sed tantūdem do ei qui causam exponit, ut sigillatim & cōmode possit me docere. Est autē docere, narrare, & argumētis confirmare. Legitur etiam qui dicit non absurde. Sunt tamen qui non legunt quantum quas plurimū temporis postulat tū de eo qui docet, sed quantum quis plurimum postulat aque do. ut sit sensus, concedo totum illud spatium ad dicendum, quā intelligit per aquam defluentem clepsydra quantum quis me postulat. Diuinare) velle cognoscere antequā intelligant causam: cuius momenti sit quā faciunt iudices qui tempus debitum acturo nō permittunt. Tempusque negotij

Docere.

cio finire) pręstituro tempore concludere rē cuius magnitudinem nescias. Finire) ascribere, determinaret.

Debeat patientiā). f. pręstare: debet enim iudex esse patientissimus ad audiendū. Iuriscōsulti frequēter dicūt. Patientiam pręstare. patiētiā pręstare, vt Marcellus. ff. xxxix. de operis noui nunciatione, & Vlpianus. xliij. titulo q. vi aut clā: & libro quadagesimo sexto de solutionibus. Item. ff. xxxix. de operis noui nunciatione, & ibidem Paulus. Primam religionis suę, quā obseruare imprimis debet inter cętera suę fidei cōuenientia: nā Seneca capite de iustitia inquit. de fide, & religione scias agi vbicunq; de veritate tractatur. Pars magna iustitię: cum enim iustitia sit constans, & perpetua voluntas secundū Iustinianū, non im merito patientiam iustitię magnā partē nominauit. At quędam) occurrit, obiectioni. Dicuntur) a causidicis. Etiam) sic est. cōcedo superuacua dici. etiā enim consentientis aduerbiū est.

Hęc) superuacua. Nō dici) angustia tēporis. Coram) viua voce tractabimus. Cōmuniū) Reip. nostrę) Romane. Emēdari) plus est corrigere q̄ emendare: nam qui corrigit in rectū reducit: qui emendat vitium operit, & mende superinducere conatur velamen aliquod. Difficile) quia inueterata vitia difficile curantur. Nostra) nostros mores: primum enim cognoscere seipsum. legitur etiam nostras domos, sicut mox, in tua. Et quid) nūquid. In tuis recte) se habent. Nihil) noui est. Bona) quę sunt in rebus meis, si qua tamen sunt Perseuerāt) q̄ non abcedunt. Quod assueui) nam ab assuetis si sit affectus, non tantus fit.

Argumētū. **G**ratias) Vero agricoltioni intento commendat agrum, quem nutriti suę dono dederat. ¶ Vetus. plures Spartianus, & Capitolinus monumentis tradunt. Huius autem tanq̄ obscurioris nulla apud alios fit mentio. Erat) aestimabatur precio. Curante) excolente. nam diligenti cultura precia prędiorum ampliantur, quia reditus supercurrit: ita si negligentiū habita sint, minui ea necesse est. q̄ rescripserunt diui fratres authore Callistrato de iure filii. Reparabit) resumet. restituetur in precium centum milium nummū. Hęc quoq; commendantur. Munusculum meum) quia ego donani. Illius) nutritis. Quam mea) vt videar donasse rem preciosam.

C. PLIN. VERO SVO SVO S.

Gratias ago, quod agellū quem nutriti meæ donaueram, colendum suscepisti. Erat, cum donarem centum milium numum: postea, decrescente redditu, etiam precium minuit, quod nunc te curante, reparabit. Tu modo memineris commendari tibi a me non arbores, & terram, q̄q̄ hęc quoq; sed munusculum meum, quod esse quā fructuosissimum non illius magis interest, quę accepit, quā mea, qui dedi. Vale.

Hęc quoq; commendantur. Munusculum meum) quia ego donani. Illius) nutritis. Quam mea) vt videar donasse rem preciosam.

Argumētū. **N**Vnq̄) Conqueritur non sibi licuisse per occupationes in Campaniam cum vxore Calpurnia secedere: ini- biq; multa amabiliter differit, & hortatur vt saltem pluribus epistolis timori suo prouideat. Calpurnia. Calpurniam Secundi vxorem testantur tres eiusdem epistolę, & Sidonius libro secundo. Valitudinis bonę) recuperandę.

In Campaniam) vbi Fabatus Secundi profocer villam Camillianā possedit. E vestigio) statim post digressum tuū. Viribus acqreres) astrueres firmitati tuę: erat enī debilis. & ideo in Campaniam Italię regionē apricam secesserat. Corpusculo) per hoc colligitur Calpurniā fuisse parvę staturę, & exili. Quidam legūt adpareres: vsitatus est acquireres. Et qui) & quomodo. Secessus voluptates) secundū Eutropiū nulla magis regio ad ocium & voluptatem accōmodata, q̄ Campania. Siquidem non modo Italię, sed pene toto orbe terrarum pulcherrima Cāpanię plaga est: nihil hospitabilius mari. Hic illi nobiles portus Caieta, Misenus, tepētesq; fontibus Baię, & ad voluptatem, & ad sanandos morbos cōmodissimę: Lucrinus, & Auernus, quędam maris ostia: hic amici viribus montes Caulus, Falerinus, Massicus, & pulcherrimus cunctorum Vesuuius: vrbes ad mare, Formię, Cumę, Puteoli,

C. PLIN. CALPURNIAE SVAE. S.

NVnquam sum magis de occupationibus meis questus, quę me non sunt passę, aut proficiscentem te valetudinis causa in Cāpaniam prosequi, aut profectam, e vestigio subsequi. Nunc enim pręcipue simul esse cupiebam, vt oculis meis crederem, quid viribus, quid corpusculo acquirereres, & qui denique secessus, voluptates,

Herculanum, Pompei, & ipsa caput urbium Capua: quæ quoddam intra tres maximas Romæ, Carthaginæq; nominata: nam rosam fert odoratiore sativa: unde vulgo dictum plus apud Campanos vnguenti, quàm apud ceteros olei fieri. Est enim amœnissimus Campaniæ tractus si quis vbertatem soli, cæli temperiem, aprica collum, opaca nemorum, innoxios saltus, vitium olearumq; prouentus, nobilia pecuaria cogitauerit: tibi sumum Liberi patris cum Cerere certamen. hæc littora fontibus calidis rigantur: præterq; cætera in toto mari cœchylis, & pisce nobilitantur: nusquam generosior oleæ liquor, & hoc quoq; certamen humanæ voluptatis tenuere Oscii,

regionisq; abundantiam inoffensa transmitteres. Equidem etiam fortem te, & non sine cura desiderarem. Est enim suspensum & anxium de eo, quem ardentissime diligas, interdum nihil scire. Nunc vero me cum absentia, tum infirmitatis tuæ ratio, incerta & varia sollicitudine exteret. Vereor omnia, imaginor omnia: quæque natura metuentium est, ea maxime mihi, quæ maxime abhominor, fingo. Quo impensius rogo, ut timori meo quotidie singulis, vel etiam binis epistolis consulas. Ero enim securior, dum lego: statimq; timebo, cum legero. Vale.

ambigere, & dubitare, neque parum æstare. Nihil scire) nullum nouum intelligere. Ratio) causa, respectus. Omnia) mala. Metuentium) qui omnia aduersa suspicantur. Quæ abhominor) quæ omine abiectio, ut puta mortem. Abominetur, inquit Columella, arator herbam, tanquam omen triste expuat. Fingo) imaginor. Consulas) subuenias. Securior) cum legam tibi bene esse, timebo: ne post missas, literas noui mali aliquid te presserit.

C. PLIN. VRSO SVO S.

Crisperam tenuisse Varenum, ut sibi euocare testibus liceret, quod pluribus æquum, quibusdā iniquum, & quidē pertinaciter visum, maxime Licinio Nepoti, qui sequenti Senatu, cum de rebus aliis referretur, de proximo Senatusconsulto differuit, finitamq; causam retractauit. Addidit etiam, petendum a Consulibus, ut referrent sub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adici, Ut sicut accusatoribus inquirendi, testibusque denunciandi potestas ex ea lege esset: ita reis quoque fieret. Fuerunt, quibus hæc eius oratio, ut sera & intempestiua, & præpostera displiceret: quæ omisso contradicendi tempore castigaret peractum, cui potuisset occurrere. Iubentius

poneretur in consultationem. Proximo) nuper facto, ut Vareno liceret testes euocare. Finitam) iam decretam. Retractauit) renouauit, reuisit, recognouit: est enim retractare quod omiseris repetere & mutare, sic ferrum retractatum, sic scripta iam omissa: deinde emendata dicimus retractata. Sub exemplo legis ambitus) Ad imitationem legis ambitus, qua cauebatur, ut sicut accusatoribus licebat inquirere, & testibus denunciare: ita reis pariter ius esset. De ambitu Liuius. vij. ab Vrbe condita, tunc primum refert a Cn. Petilio Tribuno pl. authoribus patribus ad populum relatum fuisse, eaque rogatione nouorum maxime hominum, qui nundinas & conciliabula obire soliti erant, compressa credita, haud eque patribus lecta. M. Tullius in Vatinius tradit se tulisse legem de ambitu ex Senatusconsulto, id quod pro Murena repetit: sed L. sui abbreviator lib. xlvij. ante Ciceronem legem de ambitu latam restat. Fuit autem ea lex constituta Reip. causa sicut repetundarum. Tacitus tamen inquit, Cædidatorum ambitus Iulias leges peperit. Sub principe vero cessat lex ambitus: testes sunt Iuriscōsulti. Placeret) Senatui. cui liberum est intendere leges, & mollire. Eam) repetundarum. Denū) Denūciare, tiandi) denunciare est futurum aliquod nunciare. Quo verbo frequenter vitur Cicero in Orationibus & Secundus mox inquit, Quid denunciationibus & quasi minis ago. Nam fere in partem sumitur hostilem. Præpostera) inuersa. Contradicendi tempore) cum de ea agebatur, & nondum esset decretum Senatusconsultum.

Peractum) iam transactum: nā præterita dicente apud Liuium Annibale magis reprehendi, quàm corrigi possunt. Iubentius Occurrere) in tpe contradicere. Iubentius Celsus prætor) Vlp. ff. v. pridie Idus Martias. Q. Iulius Balbus, & Celsus. P. Iubentius Celsus Coss. verba fecere de his, quæ Imperator Cæsar Adrianus Traiani Parthici filius proposuit. Idem lib. ff. xxxviii. de operis libertorum scribit Iubentium Celsum fuisse Iuriscōsultum: sic Pomponius de

n iij

Græci, Umbri, Tusci, Campani. Regionisq; abundantiam) Campania feritur toto anno, panico semel, bis farre. sed campus qui circa Capuam est, & Laboriæ vocatur, a Græcis Phlegreus, cæteras terras fertilitate superat, & in delicias alicæ politur messis. Inoffensa) sana.

Equidem) ego quidem, more Virgiliano. Fortem) bene valentem. quamuis sana esses, & absens tamē tibi timerem, quanto magis inualidē. Est suspensum, & anxium) facit hominem

Abhominari

S Crisperam) Licinius Nepos Argumētum. postq; Varenus obtinuerat ut tibi testes pro defensione liceret euocare: cepit petere, ut legi

repetundarum adijceretur licere reis denunciare testes: cui relationi multi contradixerūt, sed præsertim Iubentius Celsus: inter quos orta contentione ad lites usq; processum est. Tenuisse) impetrasse a Senatu. quod paulo ante legimus. Euocare) ex Bithynia in urbem conuocare, & milites euocati auxiliares dicuntur subito tumultu a Cōsule cōuocati ad opem Reip. ferendā: ea militia dicitur euocatio. verū apud Macrobiū euocatio appellatur, quando dii euocantur ab aliqua vrbe excidenda. Sequenti Senatu) cum primum Senatus habitus est. Referretur)

Euocati milites. Euocatio.

Retractare. Ambit' lex.

Denūciare.

Iubentius Celsus.

furis origine Celsos patrem, & filium Iurisconsultos tradit, & Marcellus. ff. xxxij. filium Consulem ponit, & libro. xxix. Extat Plocianæ epistola ad Iubentium Celsum, & eiusdem ad illam. Iubentius Celsus cum primoribus vrbis coniurationem iniens contra Domitianum ideoque accusatus admirabiliter vitauit periculum: nā cum iniicerent ei manus, dixit se quædam secreto velle Domitiano deferre, & supplex dominum deumq; sepius inuocans inquit, Nihil tale admisi, verum si mihi dilationem dederis: quorum particeps non sum, omnia explicabo, multosq; manifestabo ac conuincam: inde dimissus nullum detexit, aliquando alias causas prætens distulit confessionem vsq;

Spartiani
locus.

Iuu. locus.

Ludicra ars

Ex libello
respondere.

Argumentū.

in Domitiani necem. post quæ Dion in Traiano hæc addidit Celsum Traiano charum, & statum ei in publico iussu Imperatoris erectam, virumq; optimam fuisse, & inuito Adriano ex decreto Senat⁹ Baijs interfectū, quod necem Imperatori moliretur. Authores habeo Spartianū, & Dionem, quanq̃ mēdosa p̃d Spartianum legatur Adrianum in consilio habuisse Iulium Celsum Iurisconsultum: Tu reponere Iubentium Celsum. proinde is fuit rhetor eloquentissimus, quod etiā Iuuenalis indicat, Cello dictare paratā: tam & si interpretes significasse velint. Cor. Celsum, cum is fuerit mediocris orator nec temporibus satyrogra-

phi: inde pariter decepti sunt. viij. Satyra super illud Nec dubitant Celsi Prætoris vendere ludis. Vbi neque Cor. Celsum neq; pro adiectiuo positum celsum, vt quidam ariolantur vel vno Secundi testimonio satis constat accipi posse: sed Iubentium Celsum Prætozem sub Traiano, quo principe satyram suam poeta condidit, ex codice Plinij transcriptus fuit antiquus hic libellus siue supplicatio manu Campani. Cum ante hos dies coniugem & filium amiserim oppressus necessitate, corpora eorum fictili sarcophago commendauerim, donec is locus quem emerā ædificaretur via flaminia, Inter miliarium. ij. & iij. parte leua. Rogo domine Imperator permittatis mihi in eodem loco in marmoreo sarcophago, quem mihi modo comparauī, ea corpora colligere, vt quando esse desiero, pariter cum eis ponar. Secretum fieri placet. Iubentius Celsus pro magister subscripsi. III. Non. Nouēbr. Antio Pollione & Opiminio Coss. Ordinales Seuerō & Subinniano Coss. Celsi qui curam equitum in bello Othoniano sumpsit meminit Tacitus. alij prodidere Titum Iuuentiū oratorem fuisse in dicendo lentum ac pene frigidum, sed callidum, & in capiēdo aduersariū versutum, præterea nec indoctum, & magna cum Iurisciuis intelligentia. Sabino Iubentio rescriptisse diuum Pium retulit Vlp. pariter Cæcilio Iubentiano. Iuuentij secundi Coss. in Brixianorum monumentis interdum mentio fit.

Rursusq; Celsus) respondit Nepoti. Temperauit) abstinuit. E numero nostro) Senatorij ordinis. Ad iuxta, in partes. Accenderent) incitarent, irritarent. Frequentius) ordo est frequentius precabantur Cæsarem Traianum propitium singulis interdum precabantur ambobus vt assolet fieri in ludicro aliquo. dicam apertius. Qui modo stimulabant, modo reconciliabant Celsum & Nepotem, Traianum tunc in Senatu precabantur vt vellet fauere Cello vel Nepoti tanq̃ si ageretur aliqua res ludicra. Ludicra autem ars, quæ ludicratia fit vt scenica, & histrionica. Possidonius authore Seneca quatuor esse ait genera artium. nam sunt vulgares, & sordide, sunt ludicre, sunt pueriles, sunt liberales. Ludicræ sunt quæ ad voluptatem oculorū auriumq; tendunt qualis scenica & histrionica, vnde tibiam eius causa comparatam Plinius ludicram vocat. His annumeres licet machinatores qui p̃gmata per se surgentia excogitant, & tabulata tacite in sublimē crescentia, & alias ex inopinato varietates aut dehiscentibus quæ coherēbant, aut his quæ distabant sua sponte coherētib; aut quæ eminebant paulatim in se residentibus: quibus imperitorum feruntur oculi. qui omnia subita, quia causas non nouere, mirantur. Et qui artem ludicram exercuisset, ius non habebat sedendi in. xiiij. gradu.

Alter alteri) implicita prolepsis. Libello) supplicatione, accusatione. Pugillaribus) libris ligneis cara illis. Amicorum loquacitas) vtriusque familiarium delatio. nam amici Nepotis significarunt Cello, quid Nepos pararet: & Celsi, quid ille Nepoti. Conuenissent) constituissent inter se id facere: vel cōuenisset, inter eos decretum esset.

C. PLIN. FVNDANO SVO S.

I quando, nunc præcipue cuperem esse te Romæ, & sis rogo. Opus est mihi voti, laboris, sollicitudinis socio. Petit honores Iulius Naso, petit cum multis, cum bonis, quos vt gloriosum, sic est difficile superare. Pendeo ergo, & exerceor spe, atq; adfice

datum: & verebatur si repulsam pateretur ne sibi illuderetur. ¶ Si quando optavi. Voti socio) te adiutore ut votum meum consequar. Petit cum bonis) habet bonos viros competitores. Pendeo) suspensus sum in ter spem & metum. Consularem) iam functum consulatu, & per id aliqua gratia & autoritate apud senatores, aliquando non. Videor mihi) rursus esse candidatus cum timeo. Candidatus omnium) dignitatum, magistratum, potestatum, tanquam si omnes dignitates iam a me gestas nunc primum pro me peterem. Quae decucurri) quibus functus sum: sunt etiam qui sic distinguant, rursus mihi videor consularis, id est alicuius auctoritatis: quia praedixerat, exerceor spe. deinde sequentia ordinent, candidatus, id est Naso meretur hanc curam omnium quae decucurri, dignus est ut exerceat spe, afficiat metu in petitione omnium honorum, quos ego gessi. Mei charitate) amore suo erga me. Paterna) respectu patris eius: non enim initium sumpsit ab illo.

cior metu, & me consularem esse non sentio, nam rursus mihi videor omnium quae decucurri Candidatus. Meretur hanc curam longa mei charitate: est mihi cum illo non sane paterna amicitia, neque enim potuit esse per meam aetatem. Solebat tamen vix dum adolescentulo mihi pater eius cum magna laude monstrari, erat non studiorum tantum, verum etiam studiosorum amantissimus: ac prope quotidie ad audiendos, quos tunc ego frequentabam, Quintilianum & Niceten Sa cerdotem venerabat. Vir alioqui clarus & gravis, & qui prode esse filio memoria sui debeat. Sed multum nunc in senatu, quibus ignotus ille, multi, quibus notus, sed non nisi viventeis reuerentur: quo magis huic omissa gloria patris, in qua magnum ornamentum, gratia infirma ipsi enitendum & laborandum est. Quod quidem semper quasi prouideret hoc tempus sedulo fecit, parauit amicos, quos parauerat coluit: me certe, ut primum sibi aetas iudicare permisit, ad amorem, imitationemque delegit. Dicenti mihi sollicitus adfuit, adfuit recitanti: primus etiam & cum maxime nascentibus opusculis meis interest, nunc solus, ante cum fratre, cuius nuper amissum si ego suscipere parteis, ego vicem debeo implere. Doleo enim & illum immatura morte indignissime raptum, & hunc optimi fratris adiumento destitutum, solisque amicis relictum. Quibus ex causis exigo ut venias, & suffragio meo tuum iungas, permultum interest mea, te ostentare & tuum circuire. ea est autoritas tua, ut putem me efficacius tecum etiam meos amicos rogaturum. Abrumpe, siqua te retinent. hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam dignitas postulat. Suscepi Candidatum, & suscepisse me notum est: ego ambio, ego periclitor. In summa, si datur Nasoni quod petit, illius honor: si negatur, mea repulsa est. Vale.

tus ex ciuibus, maxime Consules, deinde Tribunos plebis ad conficiendum centurias. Admonendi sumus suffragia iudicio senatus commissa a Traiano & populo adempta, quod aperte taxat Iuuenalis dicens, Nam pri dem ex quo suffragia nulli Vendimus effugit curas, nam qui dabat olim Imperium, fasces, legiones, omnia: nunc se Continet. Viuentes) dum viuunt tanquam abeat amor cum vita. Ornamentum) collocatum est Nasoni. Ipsi enitendum) ipsi elaborandum membra paria. Hoc tempus) petendorum honorum. Parauit amicos) Faciunt hic Q. Ciceronis verba ad M. Fratrem, Amicorum studia beneficiis & officiis & vetustate & facilitate ac iucunditate natura parata esse oportet: sed hoc nomen amicorum in petitione latius patet quam in cetera vita: quisquis est enim qui ostendat aliquid in te voluntatis qui colat, qui domum ventitet: is in amicorum numero habendus est. Mamertinus pro Consulatu. Quis ignorat tum quoque cum honores populi Rom. suffragiis mandabantur, multos fuisse candidatorum labores. ediscenda omnium nomina tribuum, omnes atque etiam singuli salutandi: prensandae obuiorum manus, omnibus arridendum: non solum cum infimis sed etiam cum ignotis familiaritatis imago simulanda. Me certe) ordo est, certe delegit me ad amorem & imitationem, ut primum permisit sibi iudicare, id est profecto elegit ut me amaret & imitaretur, quamprimum iudicium fecit de me. Dicenti) agenti. Cum maxime) praesertim. Amissi) mortui. Raptum) rapi proprie dicuntur iuuenes quorum funera sunt immatura. sciant huius verbi innumera apud auctores exempla. Ostentare) demonstrare Nasoni vel le suffragari: nam multi sequuntur exemplum tuum. Circuire) ambire suffragia. Tecum) te duce. Abrumpe) interpone. Meum) pignorat est vbi meo. Dignitas) mea dignitas exigit ut adiuues, ne periclitetur ex repulsa. Suscepi) tuendum: nam suscipimus confugientes ad nos opis gratia Ambio) conquirere suppliciter hunc magistratum. Periclitor) nam maximo amori maximus timor iunctus est. Repulsa) dedecus, contumelia, qui enim patiebantur repulsam despecti & contempti credebantur.

ritatis: quia praedixerat, exerceor spe. deinde sequentia ordinent, candidatus, id est Naso meretur hanc curam omnium quae decucurri, dignus est ut exerceat spe, afficiat metu in petitione omnium honorum, quos ego gessi. Mei charitate) amore suo erga me. Paterna) respectu patris eius: non enim initium sumpsit ab illo.

Aetate) quia puer ego, ille iam natus grandis. Monstrari mihi) tanquam vir admirabilis digito ab alijs mihi demonstrari. Quintilianum) quem supra testatus est habuisse praceptorum. Nicetam) nullum temporibus Traiani alibi legere memini: nam Nicea Atheniensium imperator & Megarensis alter vetustiores fuerunt. quare libentius legerem Nicetam: quo Seneca lib. i. Suasoriarum, Me mini vna nos ab auditione Nicetis ad Mesallam venisse. Nicetes suo impetu valde Graecis placuit: quarebat a Gallione Mesalla, quod illi visus esset Nicetes. Gallio ait, plena deo: quoties audierat aliquem ex his declamatoribus quos scholastici caldos vocant, statim dicebat plena deo. Addubito tamen eum non tantum vixisse, ut a Caecilio audiri potuerit. Alioquin) insuper.

Filio) Nasoni. In senatu) nam commendatione senatus interdum candidati praeferebantur. Q. Cicerone ad M. Fratrem pro petitione Consulatus monet comparandos & confirmandos magistra

Nicetes;

Magistratus
petitione
quod faciendum.

Rapi;

Suscipere.

Argumētū. **S**cribis) Respondet vxori Calpurniæ, quæ tunc erat in Cāpania se nō minori de fiderio pro illa teneri, q̄ illa pro se. Affici) lædi, triftari. Vestigio) lecti, ea scilicet cubilis parte qua soleo iacere. Fomentis) solatijs, medelis. Acquiescis) reficeris. Idemtidem) frequenter. Eo) quod epistolas tuas lectito. Hoc) legere tua scripta sua. Torqueat) quia tunc magis subit recordatio, non licere mihi coram frui tāta voluptate.

Argumētū. **A**tilium) Prisco suo enarrat amicitia suam ab adolescentia cū Attilio Crescente, quod eō tēdit vt Priscus soliceret Maximum Valerij Vari hæredem reddere cum vsuris pecuniam, quam Varus Attilio debuerat. Paulo spectatior) dignior, & paulo clarior. tāquam si diceret, notus & prædilectus est oībus viris autoritate præditis, qualis tu es. Oppida nostra) patria vtriusq; oppida iuxta Comū sunt quæ vno die inde possunt adiri, Bergomum, Laus Pōpeia, Nouaria: sed præcipue Mediolanum, quare adducor Attilium Crescentem potius fuisse Mediolanensem, vel ob illam vetustatam memoriā in cōnobio Diui Ambrosij Mediolani, Attili? A.F. CRESCENS. V.P. TABVLARIO PALATI. illæ autem literæ V.P. significant virum perfectissimum: qui dignitatis gradus repetitur in Instituti. Iustiniani. Ipsi adolescentuli) nos a teneris annis: tūc enim amor vehemētior, & inchoatus pertinacius durat. Hic mansit) amor durauit. Nec refrixit iudicio) postquam peruenimus ad eam ætatem qua iudicare potuimus non diminutus est amor, q̄ alius alium indignum amicitia iudicaret, sed potius creuit. Sciunt) norunt quantum nos amemus. Prædicatione) laudatione. Circumfert) vulgat. Præ me fero) ostendo. Insolentiam) contumeliam, superbiam. οὐδ' ἴς ἐμὲ ζῶντος, id est nullus me viuente. sume extrinsecus tibi manus inferet. principiū carminis ex primo Iliados vbi talibus Achilles Calchanta vatem alloquitur. οὐδ' ἴς ἐμὲ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ διεκρομένῳ, σοὶ κόλλη, παρὰ νηυσὶ βαρύνει χεῖρας ἐπ' οἴσιν, id est nullus me viuente & super terram intente, Tibi cauas apud naues infestas manus inferet. Quorsus hæc) cuius gratia hæc verba præmissi. Valerius Varus) Vari Syriæ præfecti meminit Iosephus. Noster) vtriusq; amicus. Sors) prima pecunia, cui supercurrit Fœnus, vulgo Capitale dicitur nō absurde. Vfsura) redditus & fructus, qui percipitur ex vsu alicuius rei. Papinianus de vsuris & fructibus cū in iudicio bonæ fidei disceptatur arbitrio iudicis, vsurarū modus ex more regionis vbi contractū est, constituitur, ita tamen vt legi nō offendatur. Fœnus cohibitum est ab antiquis. nam primo duodecim tabulis sanctum, ne quis vnciarior fœnore amplius exerceret, deinde rogatione tribunitia ad semiuncias redactum. postremo vetita vsura, multisq; plebiscitis obuiam itum. postremo insecuta est lex dictatoris Cæsaris si Tacito credimus, qua de modo credendi possidendiq; intra Italiam cauebatur. Vlpia. Cum patrifamilias mora facta sit, iam in hæredibus eius non quæritur mora: nam tunc hæredi proximo, hæreditario iure ea competit: sufficit enim semel mora filij, vt vsuræ vel vsufructus perpetuo debeantur: ideoq; ad cæteros quoq; deinceps transmittitur. Frugalitate) parsimonia: q̄ viuere parce. Præstat) excellit. Ad voluptatem) delectationis gratia non lucri. Reparare) restaurare, recuperare. Scrupulum) difficultatem. sic libro tertio dixerat exime hunc mihi scrupulum. Leporibus) facetijs, venustate: lepōs enim authoritatibus Donato & Cicerone venustas & festi-

Sors.
Vfsura.

Lepor.

C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

Scribis te absentia mea nō mediocriter affici: vnūq; habere solatiū quod pro me libellos meos teneas, sæpe etiam in vestigio meo colloces: gratū est, quod nos requiris, quod his fomentis acquiescis. inuicem ego epistolas tuas lectito atq; identidem in manus quasi nouas sumo. sed eo magis ad desiderium tui accendor. Nam cuius literæ tantum habent suauitatis, huius sermonibus quantum dulcedinis inest: tu tamē frequentissime scribe, licet hoc ita me delectet vt torqueat. Vale.

C. PLINIVS PRISCO SVO S.

Trilium Crescentem & nosti & amas, quis enim illum spectatior paulo, aut non nouit aut non amat: hūc ego non vt multum, sed arctissime diligo. oppida nostra vnus diei itinere dirimuntur, ipsi amare inuicem qui est flagrantissimus amor, adolescentuli cœpiamus. mansit hic postea nec refrixit iudicio, sed inualuit. Sciūt qui alterutrum nostrum familiarius intuentur. Nam & ille amicitiam meam latissime prædicatione circumfert, & ego præ me fero, quā sit mihi curæ modestia, quies, securitas eius. Quinetiam cum insolentiam cuiusdam tribunatū plebis inituri vereretur, idq; indicasset mihi, respondi, οὐδ' ἴς ἐμὲ ζῶντος, καὶ ἐπὶ χθονὶ διεκρομένῳ, σοὶ κόλλη, παρὰ νηυσὶ βαρύνει χεῖρας ἐπ' οἴσιν. Quorsus hæc? Vt scias non posse Attiliū, me incolumi iniuriam accipere. Iterum dices, Quorsus hæc? Debit ei pecuniam Valerius Varus: huius est hæres Maximus noster: quem & ipse amo, sed coniunctius tu. Rogo ergo, exigo etiā pro iure amicitie cures, vt Attilio meo salua sit nō sors modo, sed etiam vsura plurium annorum. homo est alieni abstinentissimus, sui diligens, nullis quæstibus sustinetur, nullus illi, nisi ex frugalitate redditus. Nam studia quibus plurimum præstat, ad voluptatem tantum & gloriam exercet: grauis est ei vel minima iactura, quia reparare, quod amiseris grauius est. Exime hunc illi, exime hunc mihi scrupulū: sine me suauitate eius, sine leporibus perfrui, neq; enim pos-

uinas et...
Faciat...
vehement...
sum...
cre...
ne...
offens...
liber...
ferat...
sed...
denun...
ram, rogo...
a me...
inde cur...
precum tu...
cunque me...
bant, libuit...
niruit. Est...
ris in causa...
cura mandata...
decimum mo...
cente libro...
Optimi) prop...
Nidulum) req...
na efflaue homi...
lunulo de sum...
mendi eius lo...
emmore cau...
momentū erit q...
fuit...
rit...
gen...
aque...
ei iuxta legi...
fuit recipi...
matio...

uitas est: vnde mimo illi q̄, gratiose saltaret & eloqueretur nomen inditū Lepōri. Lepidus autē qui politus est. Facetias hominis lib. i. eruditissime simul, & facetissime locutum Atilium testatus est. Bilem) virus. Vim) vehementiam. Eam) talem habere, & per id summā. Liberū ingenium) libertate dicēdi utens, nō blandiēs,

sed fortiter loquēs. Senec. in Pro uerbijs, Contumeliam nec fortis potest, nec ingenuus pati. Item, Ingenuitas non recipit cōtume- liam. Vt) quis. Iudicabo) nō displicet ut legatur, vīdicabo, id est vlciscar. Hoc est graui) ira- scar) interpretatio, color. Se pu- tet neglectum a me) quod non cōmendauerim diligenter nego- cium eius apud te. quod fieret si nihil cum Maximo perfeceris. Hoc). s. ne ego me neglectum a te putem, illud ne ille putet se neglectum a me.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

Ommendas mihi Iulium Nasonem candida- tum. Nasonem mihi: quid si me ipsum: fero tamen & ignosco, eundem enim cōmendas- sem tibi, si te Romę morāte ipse abfuissem. Habet hoc sollicitudo, quod omnia necessa- ria putat. tu tamen censeo alios roges. ego precum tuarum minister, adiutor, particeps ero. Vale.

C. PLINIVS ALBINO SVO S.

Vm venissem in socrus meę villam Alsien- sem, quæ aliquando Rufi Virgini fuit, ipse mihi locus optimi illius, & maximi viri de- siderium non sine dolore renouauit. hunc enim incolere secessum, atque etiam sene- ctutis suę nidulum vocare consuevit. Quo- cunque me contulisset, illum animus, illum oculi require- bant. libuit etiam monumentum eius videre, & vidisse pœ- nituit. Est enim adhuc imperfectum, nec difficultas ope- ris in causa modici, ac potius exigui, sed inertia eius: cui cura mandata est. Subit indignatio cum miseratione: post decimum mortis annum reliquias, neglectumque cinerem

Ommendas.) Respondet Argumētū.

Tacito Nasonem candi- datum sibi commendanti: & nescio quantopere illū susce- pisset. Nasonem mihi) cōmen- das, admiratiue pronuaciandū.

Me ipsum) mihi commenda- ses. tanq̄ inferat Nasonem æque diligo ac me ipsum.

Vm) Conqueritur Virgi- nio Rufo viro nunq̄ satis laudato post decimū mor- tis annum nondum absolutum sepulcrum.

Villam Alsien- sem) Villæ Alsienfis sit mentio apud Ciceronem pro Milone, inquit, Et diuertit in villā Pom- peij, Pompeium ut videret: scie- bat in Alsienfi esse villa, procul inde. erat autem in agro Alsienfi. Valerius autē inquit, M. Aemi- lium Porcinam a L. Cassio accu- satū crimine nimis sublime ex- tractę villę in Alsienfi agro, po- Rom. graui multa affecit. Nam Alsum si Dionysio in antiqui- tatibus credimus Pelasgiū Ab- origines incoluere. olim sic di- ctum, postea Agilla scribere Pli- nio. Alsum autē ab Aleſo con- ditore nomen accepit Silio di-

Argumētū. De Rufo Virgil.

Alsienfis vill

cente libro. viij. Nec non Argolico dilectum litus Aleſo, Alsum: Socrus meā) Pompeiæ Celerinæ. Optimi) propter mores. Maximi) propter res gestas. vide vtraq; libro secundo. Hunc) villam Alsiensem. Nidulum) requiem senectutis sepulcrū suum. Monumentum) Vlp. ff. xi. sepulchrum est vbi corpus mor- tui ossaue hominis condita sunt, monumentum autem dicitur, quod memoriæ seruādæ causa existat. Marcel- lus titulo de sumptibus funerū. Monumentū sepulcri id esse diuus Adrianus rescripsit, quod munimenti, id est muniendi eius loci causa factum sit, in quo corpus impositū sit. Florētinus ibidē. Monumentū generaliter res est memorię causa in posterū prodita, in qua corpus vel reliquiæ si inferantur fiet sepulcrū: si vero nihil eorū monumentū erit quod Græci cenotaphium appellarūt. alij monumentū ad memoriā posteritatis, & quicquid ad memoriā alicuius factū est, ut phana, porticus, scripta & carmina. Paulus lib. v. sententiā late diffinit quid sit monumentum: esse referēs multis de causis constitutū. primū q̄ ad itinera publica propter testimoniū perē- nitatis est constitutum, vel q̄ rationem finium nō recipit, nisi forte inter cōuenientes ager diuisus pactione fue- rit. est & aliud quod proximis ædibus vix vnusquisq; miles vel census cōdidit in portionibus suis vel ad pro- geniem futuram heredibusve suis testis loco vice instrumētorum villarumve possessionis demonstrauerit. quod æque nullam limitum recipit rationē. est & aliud quod non longe ab ædibus vel itinere publico constitutū, id est iuxta legē Semproniam & Iuliam, quod cardinibus & decumanis constitutū esse monstratur, qd̄ rationem finitū recipere videtur, id est concurrentiū linearum atq; secantiū se inuicem & ordinem in vtrosq; custodit limi- tum rationem discernens. Decimū mortis annum) per hoc apparet multorum annorum epistolas collegis-

Sepulchrū monumētū.

se Secundū, & diu fuisse sub Traiano, cum alibi Virginij funus celebret, & mortem epistola lugeat. Memoria rerum gestarum. Illud factum, quod cum saepe a legionibus quibus praeerat dictus esset imperator, praesertim post interitū Iulij Vindicis abnuī palamque professus sit nō passurū se quenq̃ impetrare nisi quem Senatus elegisset. Hic situs est) Huius distichi sensum leges apud Dionem ex, quo nos ista traduximus. Nerua Virginij mortui tumulo tale incisum fuit epitaphiū, quod cum vicisset Vindicem, imperiū non sibi asseruit, sed patrię. Pulso Vindice)

Virgini⁹ potuit imper.

omnibus a Nerone ad Galbam deficientibus Virgini⁹ Rufus qui in Gallia Germanicis copiis praeerat cum Iulio Vindice cōsistit: utriusque duces a suis exercitibus, veluti aurigae qui frenis dominari non possunt, ad bellū acti: Vindice autem seipsum interimente inter. xx. milia Gallorum qui ceciderāt, exiit rumor perire atque omnes vellent ob huiusmodi victoriam ut Virginius imperium admitteret: at is tunc ipsē quibus initio cogitationibus insisteret electionē Imperatoris Senatui referuabat: sed mortuo Nerone multi rursus & quidā ex ijs Tribunis qui erāt in tabernaculo districto ense iubeant Virginio vel imperium vel ferrū admittere: sed postq̃ a Senatu Galba imperator creatus est, vix persuasit militibus ut eundē principem dicerent, Flaccoq̃ Ordeonio legionem tradidit. hanc Plutarchus. Asseruit) liberam tradidit & cōparauit. Etiam cōditoria extruere) in quod inuehitur Plin. senior. Vni, inquit, homini sepultura cura atque etiā post se defutura. Conditorij pro sepulcro Tranquil. usurpat scribēs conditorij & corpus magni Alexandri oculis Augusti subiectū fuisse. Et Petronius Arbiter, In conditorij prosecuta est defunctū. Et mox, Descēdit in conditorij. & iterū, preclusis cōditorij foribus. Plin. lib. vii. Quorū corpora eius miraculi gratia in cōditorio Salustianorū asseruabantur oratorū. Iterū in Caio Trāquil. refert thoracē magni Alexandri repetitū e cōditorio eius. Tam parata obliuio mortuorū) Cui male cōsuetudini occurrens Menedemus philosophus post defunctū Asclepiadē amicissimū sibi cum eius amicus ad conuiuiū venisset, arcerentque illum ianuis adolescētes, memor etiā post fata Asclepiadis iussit hospitem introduci, dicēs, Asclepiades etiam sepultus ei ianuas aperit. Hæredū officia) titulus est lib. xi. ff. vbi cauetur ex dignitate funerati ab hærede funerari fieri. nam etiam si quid impensae in marmore factū sit, funeris est. Orta autē hæc actio ex bono & æquo. Pa-

Cōditorij.

Mortuorū parata obliuio.

Hæredū officia de funere struēdo. Præsumere. Argumētū.

Præfectus urbis.

O Diem) Gratulatur Fiscū Salinatorē, & Numidiū Quadratū iuuenes apud præfectū urbis egisse ad imitationem sui cū summa laude & gloria. Adhibitus in consiliū) electus ad iudicandū. A præfecto urbis) Tacitus lib. v. testatur primo sub regibus moxq̃ sub magistratibus, ne urbs sine imperio foret, deligi solitos qui ius redderēt ac subitis mederentur. Cæterū Augustū bellis civilibus Cilliniū Mecænātē equestris ordinis cūctis apud Romā atq̃ Italiam præposuisse, mox ipso rerū potito primū Messalam Coruinū eam potestātē paucos intra dies quasi nesciū exercēdi tenuisse. Tū Taurū Statiliū q̃q̃ prouecta ætate egregie tolerasse. dein L. Pisonē per viginti annos eam præfecturā gessisse. Vlp. ff. i. omnia crimina præfectura urbis sibi vendicauit: nec tantum ea quæ intra urbem admittuntur, verum ea quoq̃ quæ extra urbem intra Italiam. Initio epistolæ diui Seueri, missę ad Fabiū Chilonem præfectum urbis, ita scriptum fuit, Cum urbem nostrā fidei tuę cōmiserimus, quicquid intra urbem admittitur, ad præfectū urbis pertinere videtur. sed & si quid intra centesimum miliarium admissum sit, ad præfectum urbis pertinet. si ultra ipsum lapidē egressum est, præfecti urbis cognitio nō est: quies quoq̃ populorū & disciplina spectulorū ad præfecti urbis curā pertinere videtur: idē potest urbē interdicerē & negotiatione & p̃fessione & aduocationib⁹ & foro ad tempus & in perpetuum, & quæ ab eodem Iuriscons. recitantur, præfecto urbis secundū aliquos quoties reip. magistratus proficiscerentur vnus relinquebatur qui ius diceret. vnde Sene. lib. xij. episto. præfectū urbis custodē appellat. & Iuue. Saty. iij. villicū. M. T. pro Planco magistratus reip. Villicos appellatos scripsit. Præfectura urbis cunctis quæ intra urbē sunt antecellit dignitatibus & potestatibus: tantū ex omni parte deriuās, quantū sine omni iniuria atq̃ detrimento alieni honoris usurpat. maxime authoritatis illā fuisse Treuelliū Pollio indicat, cū in Vale. vita tradat censorē, qui ius iudicandi de præfectis eminētissimis habuit, nullā in præfectū urbis potestātē habuisse, Senator tamē nō erat: ideo Muti⁹ negauit Latinarū causa relicta, Senatū habere posse: sed M. Varro & Atteius capito referēte Gellio dicūt ius fuisse præfecto Senatus habēdi. Ex diuerso) diuersarū partiū aduocatos. Fuscū Salinatorē) quē in epist. Traian⁹ testat virū clarissimū, & plurimū autoritate apud se valuis-

sine titulo, sine nomīne iacere, cuius memoria orbem terrarū gloria peruagetur. At ille mādauerat, cauēratq̃, ut diuinum illud & immortale factum versibus inscriberetur.

Hic situs est Rufus, pulso qui Vindice quondam, Imperium asseruit non sibi, sed patriæ.

Tam rara in amicitij fides, tam parata obliuio mortuorum ut ipsi nobis debeamus etiā conditoria extruere, omniaq̃ hæredū officia præsumere. Nam cui non est verendū, quod videmus accidisse Virginio: cuius iniuriā ut indigniorem, sic etiam notioem ipsius claritas facit. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

Diem lætum, adhibitus in consiliū a præfecto urbis audiui ex diuerso agēteis summæ spei, summæ indolis iuuenes, Fuscum Salinatorem, & Numidiū Quadratum,

se. Hic est ille Salinator, cui postea Seruius filiam destinavit: & domo patricia genitus, parentes habuit honestissimos, vir eruditus & eloquens, puer simplicitate, comitate iuuenis, grauitate senex. Fuscum refert Spartianus in summa detestatione habitum, quod imperium praefigijs & ostentis agitatibus speraret. Ad Fuscum lib. ix. Secundi leges binas epistolas scriptas. Salinatori primum cognomen inditum M. Liuius quia in censura nouum vectigal ex salaria annona statuit. Numidium Quadratum cuius alibi fit mentio, hic dilectus familiarissime Numidius a secundo haeres relictus ex beffe a Numidia Quadratilla quia conspicuus forma fuit, & omnes sermones ma-

egregium par. nec modo temporibus nostris, sed literis ipsis ornamento futurum. Mira utriusque probitas, constantia salua, decorus habitus, os latinum, vox virilis, tenax memoria, magnus ingenium, iudicium aequale: quae singula mihi voluptati fuerunt: atque inter haec illud quod & ipsi me ut rectorem, ut magistrum intuebantur: & ii qui audiebant me amulari, meis instare vestigijs videbantur. O diem (repetam enim) letum, notandumque mihi candidissimo calculo. Quid enim aut publice latius quam clarissimos iuuenes nomen & famam ex studiis petere: aut mihi optatius, quam me ad recta tendentibus quasi exemplar esse propositum? Quod gaudium, ut perpetuo capiam, deos oro. ab iisdem teste te peto, ut omnes qui me imitari tanti putabunt, meliores esse quam me velint. Vale.

tum torquibus & armillis. Lampridius a Commodio occisum Quadratum memorat, quod de eo interficiendo consilium iniisset: sed hanc historiam melius explicat Herodianus, ubi asserit Quadratum nobilissimum locupletissimumque iuuenem incitatum a Lucilla ad necem imperatoris cum qua consuetudinem stupri habere existimabatur: hunc tamen opinor filium illius Numidij Quadrati. Probitas) laudabiles mores. Decorus habitus) cultus in oratore debet esse splendidus & virilis, nam toga calceus & capillus, tam nimia cura quam negligentia sunt reprehendenda lege quae sequuntur apud Fab. li. xi. Habitus etiam ad corpus refertur. Os planum) ex praenuntiatione: nam Fab. praecipit os facile & expeditum oratori habendum, & Secundus in Regulo notauit in actione os confusum, Si leges os latinum, interpretaberis Romanum sermonem. Vox virilis) fortis & durabilis, non mollis & effeminata.

Tenax memoria) qua omnes disciplinae continentur. hinc non immerito thesaurus eloquentiae dicitur. Si quis vna maximamque arte memoriae quaeat, exercitatio est & labor, multa ediscere, multa quotidie si fieri potest cogitare. Aequale) magnus. Iudicium) secundum Diomedem iudicium est quo omne orationem recte vel minus recte pronuntiata specialiter iudicamus. vel est estimatio qua poema ceteraque scripta praedicimus, adeo partibus omnibus orationis iudicium connexum est ac mixtum, ut ne sententijs quidem aut verbis saltem singulis possit separari: nec magis arte traditur quam gustus aut odor. Meis instare vestigijs) tenere eundem actionis modum quem ego.

Candidissimo lapillo) mos deductus a Thracibus, qui dies felices albo lapillo, infelices nigro notabant.

Publicae) utilitatis publicae causa. Studijs) eloquentiae. Tendentibus) a Salinatore & Quadrato. Tanti putabunt) quanti faciunt Salinator, & Quadratus. Meliores) eloquentiores.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S.

V vero non debes suspensa manu commedare mihi, quos tuendos putes. Nam & te decet multis potuisse, & me suscipe, quicquid ad curam tuam pertinet. Itaque Vectio Prisco quantum plurimum potuero praestabo, praesertim in arena mea, hoc est apud centumuiros. Epistolarum, quas mihi, ut ais, apto pectore scripsisti, obliuisci me iubet: at ego nullarum liberum memini. Ex illis enim vel praecipue sentio, quanto opere me diligas, cum sic exegeris meum ut solebas cum tuo filio. Nec dissimulo, hoc mihi iucundiores eas fuisse, quod habebam bonam causam, cum summo studio curassem, quod tu curari volebas. Proinde etiam atque etiam rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare videbor, dico (nunquam enim cessabo) conuicium facias. Quod & ego intelligam a summo amore proficisci, & tu non meruisse me gaudeas. Vale.

ieris. nam exigere pecuniam dicimus quae nobis debetur. Tuo filio) socero meo tunc vita functo. Hoc) ob hoc. Bonam causam) honestam excusationem. Non meruisse) tale conuicium, cum intellexeris me fecisse quae mandaras.

lignorum puer & iuuenis euasit: intra, xx. annum maritus apud auiam tanta seueritate vixit ut patrem comimos illius nunquam spectauerit. Lego apud Spar. Quadratum cum Caido gessisse Consulatum. Quadrati historici meminit Dion in vita Ant. Pij & Capiti. cum Vulcatio. Quadratum grauitate infecutus est Adrianus, in cuius vita quam Spart. latinam scripsit, legendum arbitramur. Numidium Quadratum, non Vinidium. sic in Ant. philosopho apud Iul. Capit. non Mummius: cui sororis suae filio Antoninus Pius moriens bonorum materiarum partem reliquit. In monumentis Brixianorum legi, L. Anto. Fab. Quadratum dona-

TV vero) Binis Fabati pro soceri literis respondet: prioribus quod suscipiet defendendum Priscum apud centumuiros: posterioribus, quod libenter recordatur centumuiros in se quis iniustorum. Suspecta manu) timide, dubie. Vectio Prisco) de Vectio & Prisco alibi diximus. Legitur etiam Bettio Bettius Prisco, quem vidimus in memorijs Prisci. antiq. agri Comensis. In arena mea) translatiue arenam suam dixit agendi usum frequentatum apud centumuiros. sic Iuuenalis, Letaque fori pugnamus arena. Nam plurimas causas egit apud centumuiros suo & Martialis testimonio. Hoc est apud centumuiros) interpretatio, color. Aptum pectus) simpliciter, libere. Exegeris) antiqua exemplaria habet exegeris, hoc est debitum per-

Argumētū.

VNquam ne) Notum argumētum iam prioribus epistolis. nam cum obtinuisset Varenus vt sibi liceret euocare testes, Bithyni conati sunt inuertere Senatusconsultū per Traianum, a quo remissi fuerunt ad Senatum. ¶ Tam laboriose exercitiū cum tanto labore vexatū. Legitur etiā tam laboriosum, tā exercitum. Contētiōne) vi, altercatione. Quod) vt testes liceret sibi euocare. Apud Coss.) nota impudentiam Bythinorū, qui quod Cōsules & Senatus decreuissent, auderēt apud eosdē carpere. Absente) qui tunc a Senatu aberat. Legitur non absurde, Absenti principi: vt sit sensus, cum reiecti fuissent a Consulibus: cōfugerunt ad Traianū, qui tūc non interfuerat Senatu, verum ab illo ad patres remissi sunt. Quidam legūt absentē, scilicet Varenū, qui dū accusaretur apud Traianum, nō aderat. Non destiterunt) quīs multiplicem passi fuissent repul-

sam, tamen non veriti sunt iterū Senatores pulsare. Mirificus) admirabilis fuit. Illi) senatores. nō pauci enim dissenserāt: qd lib. v. cognouimus. Data) concessa a pluribus. Singulos) nam exstimabant vnicuiq; senatorū fas esse. Integra re) nondū decreto senatuscōsul. In priori sententia) vt non liceret Varenō testes euocare. Paucitate) senatorum dissentiētiū. Temporaria)

Tēporium.

momentanea, & ad breue tempus. annotauimus hoc verbū bis apud Asinū Apuleij poni in eūdem sensum: nam lib. vii. temporariam sedem, & xi. larem temporariam dixit: Secundus pariter in panegyrico. Non ergo tēporarium & subitū est. & Seneca primo epistolarū tēporarias

amicitias ad tēpus breue comparatas, & Vlp. de tuto. & curato. datis temporarium tutorem. sic Paulus de vsu fructu. indictiones temporarias. & temporarium exilium, nō in perpetuum sed ad tēpus aliquod irrogatum. item Vlp. de aqua quotidiana temporariam possessionem. ac alibi extractores in opus publicum, vel perpetuū vel temporarium dari solere. Pugna) contentione. in vetusto exemplari legitur, Tu tamen existima quantum prēlium. quanta pugna certamini maneat. Prēlusio) prēmeditatio, prēcentio, vt assolent citharædi anteq; cantum exordiantur, præludium emerendi fauoris gratia prēmittere: sic tyrones priusq; in veram pugnam descendant præexercent se ad palum & cursum: quo verbo Virg. vitur in tauro se ad pugnam incitante, Aut sparsa ad pugnam præludit arena. Iuuenalis iurgia præludunt. id est incipiunt anteq; ad veram pugnam veniant. Hinc prælusio a quibusdam pro proœmio anteq; rem attingamus accipitur.

Prēlusio.

Argumētū.

Solicitas) Promittit aduentū suū Maurico in prēdiū Formianū modo nihil incōmodetur. ¶ Solicitas in Formianum) procuras literis vt secedā in tuū Formianū, quod rus erat in agro Formiano. Inuicē) ne quid cōtra cōmodū meū faciā.

Mare & litus) loci amœnitatē, quæ pluribus a Mar. celebratur. sunt autem Formiæ iuxta Caietanā & Terracinam in littore ad mare Tyrrhenū. Te) amicū & virum singularem. Alioquin) nisi istic essem liber. Alienū) vt in vrbe. Suū) vt in secessu. Merum) solum. sensus est, sum ea natura vt vellem nisi vno occupationis genere teneri: verbi causa in vrbe amicis inseruire, ruri ociari.

Argumētū.

Mirifice) Exēplo Passieni monet Voconij recitationib; nō adhibēdos nisi sanę mēris auditores: ille enim dum elegos recitaret, intempestiue a Iaboleno est interpellatus. Ne ego quidem) interfui.

Passienus, Paulus,

Recens fabula excepit me) audita nuper fabula me excitauit. fuit in secunda lectione, Mirificæ rei interfui: si ne ego quidem, sed mœrens. vt cum tristitia huic fabulæ interfuisset Plinius, Passienus Paulus, vir optimus

C. PLINIVS VRSO SVO S.

VNquam ne vidisti quēquā tam laboriosum & exercitum, quam Varenū meū: cui, quod summa contentione impetrauerat, defendendum, & quasi rursus petendū fuit, Bithyni Senatusconsultum apud Cōsules carpere & labefactare sunt ausi, atq; etiam abienti principi criminari: ab illo ad Senatum remissi, non destiterunt. Egit Claudius Capito irreuerēter magis quā constanter, vt qui senatusconsultum apud Senatum accusaret. Respōdit Fronto Catiū grauitē & firme. Senatus ipse mirificus. Nam illi quoq; qui prius negarāt Varenō quæ petebat, eadem danda, postq; erant data, censuerūt. Singulos enim integra re dissentire fas esse, peracta, qd pluribus placuisset cunctis tuendum. Acilius tantum Rufus & cum eo septem an octo: septē immo, in priore sententia perseuerarunt. Erant in hac paucitate nonnulli, quorū tēporaria grauitas, vel potius grauitatis imitatio ridebatur. Tu tamen æstima quantum nos in ipsa pugna prælii & certaminis maneat, cuius quasi prælusio atq; præcursio has cōtentiones excitauit. Vale.

C. PLI. MAVRICO SVO S.

Solicitas me in Formianū, veniā ea cōditio ne, nequid cōtra cōmodū tuū facias: qua pactione inuicē mihi caueo. neq; enim mare & litus, sed te, ociū, libertatē sequor: alioq; satius est in vrbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienū arbitriū, aut ad suū facere: mei certe stomachi hæc natura est, vt nihil nisi totū & merū velit. Vale.

C. PLI. ROMANO SVO S.

Mirificæ rei non interfui: ne ego quidem, sed me recens fabula excepit. Passienus Paulus splendidus eques Romanus, & in primis eruditus, scribit elegos.

& honestissimus, qui veteres in literis æmulabatur. elegos scripsit ad imitationē Propertij, vnde genus trahebat: demum ad lyrica se cōuertit, in quibus Horatium effinxit. patrē habuit Passienum nobilem declamatorē: Paulus, cuius Eusebius in chronicis, & frequēter Sene. meminere. Gellius L. Paulū poetā memoria sua doctissimū nominat, & alibi Iuliū Paulum poetam virū bonū literatūq; ac veterū impense doctū. Iabolenū autē fuisse Pauli præceptorē idem. ff. xl. de manumiss. testatur. Gentile) magis probo gentilitiū, qd̄ vidimus in antiquo codice. Gentile. nam gentile est qd̄ ex eadem familia est, gētilitiū qd̄ pertinet ad ius familiæ, sicut familiæ properrianæ propriū Gentilitium

gentilitium hoc illi. est enim municeps Propertij, atq; etiam inter maiores suos Propertium numerat. is cum recitaret, ita cœpit dicere, Prisce iubes! Ad hoc Iabolenus Priscus, (ad erat enim vt Paulo amicissimus) Ego vero nō iubeo. Cogita qui risus hominum, qui ioci. Est omnino Priscus dubie sanitatis. interest tamen officiis, adhibetur consiliis, atq; etiam ius ciuile publice responder: quo magis quod tūc fecit, & ridiculum & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliū quantum frigoris attulit, tam solícite recitatur is prouidentum est non solum vt sint ipsi sani: verumetiam vt sanos adhibeant. Vale.

tro. Prisce iubes) principiū operis Passieni. Iabolenus Priscus) in. ff. vbiq; scribitur Iabolenus nō Iauolenus: pariter apud Capitolinū. fuit enim Iuriscō. quo vsus est cū multis alijs Antoninus Pius, & Pōponius de origine iuris, Priscus inquit Iabolenus Sabino successit in sciētia iuris. Paulo) Passieno. Nō iubeo) nimīū scurriliter & importune respōdit Iabolenus tanq̄ si Paulus eū interrogaret. Qui ioci) exorti sint inter præsentes. scribit Tranquil. Claudiū Imp. cū initio recitationis historiæ suæ defractis cōpluribus subellijs obefitate cuiusdā risus exortus esset, ne sedato quidē tumultu tēperare potuisset, quin ex intervallis subinde facti reminisceretur, cachinnosq; reuocaret. Dubie sanitatis) nō satis sanæ mentis. Interest) operā suā præstat. Consilijs) rebus decernēdis. Respōdet) dicit. nā responsa prudentū dicimus iurisperitorū cōsilia. Quo magis) propter claritudinē personæ. Aliena deliratio) Iaboleni insania. Lire) autē authore Varrone est cū tertio arant iactō semine boues. i. cū tabellis ad vomerē simul & satū frumentū operiunt in porcis, & sulcant fossas, quo pluuiialis aqua dilabatur. Columella inquit, liratur iugera cū in subacta iā terra latiores porcē sulcatur: lira vero est similis ei porcæ, quā in sationib; cāpestribus rustici faciūt. A verbo igitur lire delirare cōponitur, qd̄ est nō recto sulco incedere. vnde p̄ trāstationē qui insaniūt delirare dicuntur. Frigoris) timiditatis, tarditatis, hēsitationis.

Iabolenus.
Priscus.

Lirare.

Delirare.

Argumentū.

C. PLINIVS TACITO SVO S:

Etis, vt tibi auunculi mei exitū scribam, quo veri⁹ tradere posteris possis. gratias ago. Nā video, morti eius, si celebretur a te, immortalē gloriā esse ppositā. Quis enim pulcher- rimarū clade terrarū, vt populi, vt vrbes memorabili casu, quasi semp victur⁹ occiderit:

quis ipse plurima & māsura condiderit, multū tamen perpetuitati eius scriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto, qbus deorū munere datū est, aut facere scribēda aut scribere legēda: beatissimos vero quibus vtrūq; horum in numero auunculus meus & suis libris & tuis erit. Quo libentius fuscipio, depono etiam, quod iniungis. Erat Mi-

Etis.) Corn. Tacito histo- rias scripturo, petētiq; obitū auunculi sui, & causam eius altius repetit, vbi illis constā tiam ac animi fortitudinē mirū in modū probat. nam a Vesuuio monte exurgentem nubē intuitus, propius accessit rē totā intel lecturus: & vndiq; flāma instāte dum perseuerātius inceptū exequitur crassiore caligine spiritu intercluso concidit in medio ser uorum duorū. ¶ Auunculi mei) C. Plinij Secundi. Tradere po- steris) monumentis literarū man dare. Immortalē gloriā) cum scripta tua sint furura perpetua, nam alibi auguratur eius histo- rias immortales futuras. Quā

De morte
auunculi.

uis enim) ordo est, tamen æternitas tuorū scriptorum addet plura perpetuitati eius: quis quasi semper victu- rus occiderit memorabili casu, vt populi vt vrbes occidunt clade pulcherrimarum terrarum: quis ipse pluri- ma scripserit: sensus autem, quis tali casu memorando inrerierit, quali interdum populi aut vrbes pulcherri- mæ concidūt: vt perpetuo victurus videatur: quis multa scripserit, per quæ sibi immortalitatem comparauit: tamen tu tuis scriptis facies eum æternum. Vt populi vt vrbes) nam populorum & vrbium excidia diutius memorantur quā alicuius viri interitus, an quia in eo incendio populi & vrbes interiire. Plurima) vo- lumina libro tertio enumerata ab eodem. Scribēda) laudanda. Legēda) electa, egregia. Salustium imi- tatus est, qui in præfatione Catilinarij inquit, Et qui fecere, & qui facta aliorum scripsere, multi laudantur, nam pulchrum est benefacere Reipub. etiam benedicere haud absurdum. Tuis) quibus complecteris fecisse scribēda. Deposco) obsecro. Quod) exitum auunculi mei scribere. Miseni) Promonto- rium & oppidum Misenum Cumis proximum. Strabo a Miseno socio Vlyssis dictum asserit, ab eo Misenum, Prochyta, & Pithecusam crediderunt abruptam. Mela a milite Phrygio, sicut Dionysius a quo

Deposco.

Misenum.

Misenensis
classis.

dam illustri Troiano cognomen traxisse tradunt, Virg. a tubicine Aeneae Miseni sub eminenti monte sepul-
to, Qui nunc Misenus ab illo Dicitur, æternumque tenet per secula nomen. & Solini par sententia inter autho-
res ab Aeneae tubicine Miseni Misenū appellatum. Classemque præsens imperio regebat) præerat classi, que
stabat ad tutelam maris inferi non per legatum sed coram. Legimus apud Tranquil. & Tacitum instituisse Au-
gustum classem vnam Miseni, alteram Rauennæ: hanc ad superi, illam ad inferi maris tutelā. hinc Tacitus me-
morat Misenensem classem a Galba, ad Vespasianum transiisse. sed Vegetius libro quarto hanc rem luculen-

tius tractat, Apud Misenū, in-
quit, & Rauennā singulæ legio-
nes Romani nominis cum clas-
sibus stabant ne longius a tutel-
la urbis abscederent: & cum ra-
tio postulasset sine mora, sine cir-
cuiu ad omnes mundi partes na-
uigio peruenirent. nam Miseni-
tium classis Galliam Hispanias
Mauritaniam. Aphricam Aegy-
ptum. Sardiniam atque Siciliam
habebat in proximo: classis au-
tem Rauennatium Epirum. Ma-
cedoniam. Achaïam, Proponti-
stem, Pontum, Orientem Cyprū
petere directā nauigatione con-
sueuerat, quia in rebus bellicis ce-
leritas amplius solet prodesse quā
virtus. Mater mea, soror Plinij.
nono cal. Septēbris. legitur etiā
cal. Nouēbris. Ei) fratri suo.

Solea.
Soleatus.

Vfus ille) alij legunt surgit ille
e sole ut solebat frigida gustata.
iacens enim studebat. Gustaue-
rat) aquam frigidam libauerat.

E sole) vñ sole. in præceden-
tibus dixerat de eodem scribens,
post solem plerumque frigida lauabatur deinde gustabat. Soleas) tegumēta plantę pedis, quas nunc suberes a
ligno intersuto vulgo dicimus. & Columella soleas sparteas de sparto cōfectas appellauit. a solea soleatus de
ducitur, quo Mart. vñtur. Solea autē ex genere planorū pisciū. vñde nomen traxisse id genus calciamenti autu-
mo. Vesuiiū) quem alij Veseuum, alij Vesbium, nonnulli Vesubium nominant, mons est Campaniæ cūcto-
rum pulcherrimus, amœnissimis habitatus agris excepto cacumine. id magna ex parte planiciem habet fructū
omnino nullum ferentem, verum secundum Dionem arbores & vires habet: & cineres in prospectu ostentās:
cauernosaque monstrat antra cōbustis ex petris ut color indicat, quas ignis abroserit: quare cōiecturis assequare
plagā istam prioribus annis ardere solitā, & ignis habere crateras. restinctam autem esse cessante materia. hæc
Strabo & Eutropius. Pinus) in formā pinus arboris. quæ incipit a trunco. deinde diffunditur in latū, postre-
mo in acutum. Efflata) eiecta nubes illa vel elata. Recēti) valentiori. Senescente) subsidēte, decrecente.

Liburnica.

Destituta) subsidio venti deserta. Victa) cōcussa. Vanescebat) effugiebat, disparebat. Terrā) si sordida.
Cinerem) si candida: vñturque si maculosa. Magnum) res magnæ cōtēplationis. Eruditissimo viro) qua-
lis erat Plinius, qui cognitionem multarum rerū tenens insuper noua & magna conquirebat. Liburnicam)
nauem, diuersæ prouinciæ mari plurimū potuerunt quibusdā temporibus: & ideo diuersa eis genera nauium
fuerunt: sed Augusto dimicante actiaco bello, cum liburnorū auxilio præcipue victus fuisset Antonius: expe-
rimento tāti certaminis patuit liburnorū naues cæteris aptiores: ergo similitudine & nomine vsurpato earun-
dem instar classem Romani principes texuerūt. hinc lib. iij. Vegetius dixit liburnicis, quæ ad Campaniam sta-
bant præfectus classis Misenatiū erat. Eutropius liburnicas rostratas appellauit. Liburnia autē Dalmatię pars
est Andecrinę subiacēs ciuitati, cuius exēplo nunc naues bellicę fabricantur, & appellatur liburnicæ, remorū sin-
gulos ordines habētes paulo maiores, binos idoneę mēsurę, ternos vel quaternos, iterdū quinos, actiaco etiā
prælio senos octonosque. Appianus lib. ij. Liburni finitima quæque citis nauibus inuadebāt. Lucianus i amorib⁹,
biremē velocissimā instruo, quo nauium genere Liburni gēs ionij sinus accola plurimū vñtur. & a celeritate nō

Classiarij.

nullę a Romanis naues liburnicę dictæ cū quib⁹ primū ad pugnā veherētur. Facit copiā) dat facultatē. Scri-
berem) excerpere. nā mandarat auūculus Cæcilio ut quēdā ex Liuiο annotaret. Codicillos) tabellas. Classia-
rij Retinę) milites q̄ erāt Retinæ: est autē hæc villa subiecta Miseni: cū cognouissent iussu p̄fecti parari Libur-
nicā ad inspicendū Vesuiij incendiū, orabāt Pliniū ut nō solū desisteret ab incepto, sed etiā Miseni subterfu-
geret. Sunt autē classiarij milites cōparati ad tutandā classem: de quib⁹ li. xv. Tacit⁹, Primorū classiariorū Mise-
nensiū labore cōnixa est. Cæsar. iij. cōmētariorū. eq̄tes, phibuerūt classiarios aqua. quā sciam a Modesto clas-
sarios appellari buccinatores, qui cornu ducūt exercitū nō a classe dictos, sed a classico, quod canit imperatori. i
quē sensum Tranq̄l. in Vespasiano scribit classiarios q̄ ab Ostia & puteolis pedibus p̄ vices cōmeabāt, petētes
cōstitui aliquid sibi calciarij noīe. quasi parū esset sine responso abegisse, iussisse posthac ex calciatis cursitare:
quāuis interps̄ nauales milites accipiat. Retinę) villa subiecta Miseni cui⁹ nomē adhuc extare, p̄didit Her-
molaus vir clarissim⁹ & eruditissim⁹. Fuga) erat. Nauib⁹) mari. Cōsiliū) inceptū. Studio) sumo. Obi)

Retina.

peragit. Maximo) Frācisus tamē Petrarcha in triūphis suis tanq̄ incautū in obitu suo Pliniū monstrat. De-
ducit) imittit mari:at subducit extrahit.cōtraria enī sunt iter se. Quadriremes) nauigia habētia quatuor remo-
rum ordines in singulis transtris. Multis) villis maritimis. Frequēs) habitata multū, & plurimis prātorijs cō-
surgens. Amoenitas ore) deliciā littoris & tractus Campani. Cursum) nauigationem. Tenet) dirigit. In
periculum) nubem & Vesuiū versus. Illius mali) nubis maligne. Dictaret) diceret quæ notarius exciperet:
nam illi semper ad latus erat, & quæ a Plinio scribenda dicerent enotabat. Enotaret) ministro notario. Pu-
mices) auctore Plin. appellatur

maximo. Deducit quadriremes, ascendit ipse non Retinæ
modo, sed multis (erat enim frequens amoenitas oræ) latu-
rus auxilium. properat illuc, vnde alii fugiunt: rectumq; cur-
sum, recta gubernacula in periculum tenet, adeo solut⁹ me-
tu, vt omneis illius malī motus, omneis figuras, vt depre-
henderat oculis, dictaret, enotaretq;. Iam nauibus cinis in-
cidebat, quo propius accederent callidior & densior, iam pu-
mices etiā, nigriq; & ambusti, & fracti igne lapides. Iam va-
dum subitum, ruinaq; montis, littora obstantia, cunctatusq;
paulū, an retro flecteret, mox gubernatori, vt ita faceret mo-
nēti, Forte is inq; fortuna iuuat. Pomponianū pete, Stabiis
erat, dirēpt⁹ sinu medio. Nā sensim circūactis, curuatq; lit-
torib⁹ mare infundit. Ibi, quanq̄ nondū periculo appropin-
quante, conspicio tamē, & cum cresceret, proximo, sarcinas

tant nocere: nixi testimonio Theophrasti, & ipsius Plinij. Ille enī lib. ix. de plantis vbi de cicuta, & pumice agit, Plin. loc⁹.
pumici scribit vim adeo magnā inesse, vt si in vrceū bulientē eum inieceris feruorē extinguas: nō solū parte ali-
qua tēporis sed etiā ex toto: pumicē enī exiccare vehemētissime, atq; spumā totā ad se recipere voluit: idq; extin-
guendi causam esse q; pene ad verbum transtulit Plin. lib. xxxv. cap. xxi. tantā referens pumici refrigerandi natu-
ram inesse, vt musta feruere desināt pumice addito. Vadum) maris vnda brevis ex ruina montis littus certe
processerat, & mare in se resorberi, & tremore terræ quasi repellī videbat, multaq; maris animalia siccis arenis
detinebantur. Dion, Montes sublibant sonitus a cauernis subterraneis tonitruis per similes superne retroue
in terra mugire videbant, mare vero fremebat & cælū resonabat: post hæc fragor immēsus subito ceu concidē
tū montiū audiebat, exilibat primū lapides ingētes quasi ad summa montiū exirēt. Montis) Vesuij. quē sci-
re debem⁹ nō tantū cōflagrasse sub Tito auctorib⁹ Orosio. Mart. Eusebio in chronicis. Tranql. in Tito, Papi-
nio in syluis, & Silio Italico, ac Dione in primis: sed sapius ante secundū Strabonē Vitruuiū. verū qā incendiū
Vesuij maximū oīm sub Tito fuit, ideo Dion historicus hāc rem luculēter tractat. Horrenda inq; & miranda
quēdā in Cāpania obtigerūt. magn⁹ enī ignis per autumnū subito exarsit: mons nāq; Vesuius, q iuxta Neapo-
lim ad mare vergit, abūdantes ignis fontes habet, olim vndiq; alt⁹, ab cui⁹ medio ignis exorīt, quæ pars solum
igne cōprehēsa fuit, extra hæc oīa sine igne etiā nūc manēt. ex hoc cū cætera esset cōbusta: media vero exusta,
& in cinerē redacta, iuga circūstantia ab antiquo vsq; nūc manēt. quodcūq; ambustū est atq; consumptū tēpore
concauū factū est, vt mons oīs (si licet magnis parua cōferre) similis sit venatorio theatro. vertex arborēs & vi-
tes habet: circulus ab igne latior fact⁹ per dies fumum, noctu flāmā emittit, vt videant in eo odores euapora-
ri & sacrificia fieri. hæc qdē semper, interim vero magis, interim min⁹, sēpe vero cineres effundit: quādo. salig d
coactū subsederit, lapides sursum emittit: quoties vero a spiritu & vōto violat, sonat & stridet, ceu non coacta
& cōstruēta, sed rara & occulta spiracula habēs. Talis igit est Vesui⁹, & hęc in eo p annū plurimū fiūt, quēcūq;
tamē antea accidere quis magna & præter solitū visā sint. parua tamē si cōparent ijs quæ sub Tito acciderunt
etiā si oīa in vnū cōferant existimari possunt. nā hui⁹ mali cōtagio nō modo Cāpaniā peruasit, & duas insuper
ciuitates Herculaneū & Pōpeios cōbussit sedēte populo i theatro, sed inde puluis vis ingēs i Africā, Syriā, Aē-
gyptūq; penetrauit, & Romā vsq; diuertit, & quæ latius ibi scribunt. inde lib. vlti. Silius, Sic vbi vi cæca tandem
deuict⁹ ad astra Euomuit pastos p sæcula Vesuius ignes, Et pelago & terris fusa est Vulcania pestis. Videre
æoi monstrū admirabile Seres Lanigeros cinere Ausonios canescere lucos. Obstātia) ne terrā peteret obstabāt
æstu & mōtis ruina. Flecteret) nauigationē. Gubernatori) suq; quadriremis. Fortes fortuna iuuat) imitatio vir-
giliana q lib. x. dixerat, Audētes fortuna iuuat. an magis æmulatio Liuiana. nā lib. viij. belli punici refert fortes
fortunā iuuare. Pōponianū pete) dirige cursum Stabias versus, vbi erat Pōponian⁹ Plinij amic⁹ q fugā para-
bat. Stabijs) Plin. i descriptiōe Italiæ. Stabiæ inq; i agro Cāpano oppidū fuit vsq; ad Cn. Pōpeiū, & L. Carbo-
nē Coss. a pridie Calē. Maij, quo die Sylla legat⁹ bello sociali id deleuit qd nūc i villas abiit. ei⁹ ex agro decurrūt
amoenissimi fluuij, quare Columel. in cultu hortorū dixit. fontib⁹ Stabias celebres & Vesuiia rura. Et Plin. lib.
xxx. In stabiano inq; agro aqua q vocat dimidia calculosis medet. Lib. vi. naturalij quēstionū apd Senecā cor-
rupte legit litus scabianū. tu restitue stabianū a Stabijs. Perueneratq; sinu medio) ingressusq; fuerat maris sinū
Pōponian⁹. Legit etiā dirēpt⁹ sinu medio, diuisus. f. & secur⁹ a tēpestate ob portū quē fuerat ingress⁹. Nā sen-
sim) nō mirū si in tuto erat Pōponian⁹ quis in mari, cū illa loca habeāt littora curua, quæ sinū tutū ab æstu red-
dāt, & in ea paulatim mare infundat. nā Seneca monumētis reliqt ab altera parte Pompeiorū Surrētiniū Sta-
bianūq; litt⁹, ab altera Herculaneē cōuenire, & mare ex aperto circūductū amoenissimo sinu cingere. Pericu-
lo) incendiū. Proximo) iam vicino. Sarcinas) vtensilia, quæ ad cultū pertinet. inter dū, p onere sumit indiscrete. Sarcina.

& cætera saxa erosa annis, qbus
vtuntur, & ad leuiganda corpo-
ra, græci pumicē cisserim vocant
si Suidæ credimus, leuē & exuc-
cum perforatumq; lapidem pon-
ti. Vitruuius ex incendio Vesuij
pumicē Pompeianū excocto la-
pidis genere in pumicis qualita-
tem redactū tradit. Pompeij au-
tem oppidū nō pcul a Vesuio
Plin. lib. xij. tradit nasci frutices
lauro & thymo similes, qui am-
bo eiekti in pumicē transfiguran-
tur. Emaculadus est error apud
eundē lib. xij. cap. xxij. vbi inq;
Alijs pumicis farinā, & quæ refe-
rendo putet docere. nos sic resti-
tuendū cōsemus. alijs pumicis fa-
rinam, & quæ refrigerando pu-

Plin. loc⁹.

Vesuij cō
flagratio.

Pompo-
nianus.
Stabiæ.

Senecæ lo-
cus

Sarcina.

Certus) Pomponianus. Quo) in quem sinum ubi erat Pomponianus. Secundissimo) plerumque enim quod est contrarius egredienti ventus, secundus est ingredienti. Trepidantem) Pomponianum timentem. Accubat) quiescit, dormit, an discumbit. paulo enim post in alia epistola inquit, balineum, cena. Aequè magnū) dissimulare dolorē. Similis hilari) simulans lætitiā. Latissime) in amplum spatium. Noctis) caliginis, obscuritatis, duplex lectio. tenebras dictis pellebat, vel tenebris noctis excitabatur ut fulgor & claritas obscuritate cresceret. Ille) ordo & sensus. Auunculus) cum videret illucescere in remedium formidinis, ut se & circumstantes confir-

maret, dictabat villas relictas desertasque igni metu agrestium viro-
rum qui aufugerant ardere per solitudinē, quod nemo remansisset incendijs opem laturus. Si legis ignis, iunge cum trepidatione.

Verissimo) non simulato. Mea tus animæ) reciprocatio spiritus.

Amplitudine corporis) ostenditur fuisse Plinius corporatura læta & habiliori. Limini) ostio cubiculi. Surrexerat) excreuerat, impleta fuerat, missis, eiaculatis. non displicet mixtis loco missis. Mora) facta fuisset ab illo.

Procedit) egreditur cubiculo.

Peruigilant) per totam noctem insomnes steterant. Mart. Nam vigilare leue est peruigilare graue. Tremoribus) tremoribus. Dion, Vehmētes terræ motus subito facti sunt ut planities illa vniuersa aquis scaturiret, & montes subsilirent. causam, quæ terra concutitur, alij in aqua, alij in ignib', alij in ipsa terra, alij in spiritu putauere, alij in pluribus, alij in omnibus quidam liquere ipsis aliquam ex istis causam dixerunt, sed non liquere quæ esset. Democritus & eum secutus Seneca post longam disputationem crediderunt nullam esse causam motus maiorem quam spiritum, quo nihil est in rerum natura potentius: sine quo nec illa quidem, quæ sunt vehementissima valēt. ignem spiritus concitat, aquæ si ventum detrahas inertes sunt. multa fere in eandem sententiam differit Lucretius lib. vltimo. Nutabant) mouebantur. duo genera sunt, ut Posidonio placet, quibus mouetur terra: succussio dicitur cum terra quatitur, & sursum

Terræmotus

Cervical.

atque deorsum mouetur: altera inclinatio qualis nunc cum in vtraque partem nutat nauigij more. tertium genus addit Seneca, & tremorem terræ appellat, vtrique dissimilem: cum succutuntur omnia nec vibrantur, perniciosior est inclinatio: nam nisi ex altera parte subueniat motus, qui inclinata restituat, ruina necessario sequitur. Dio) aere. Rursus) confidunt. Malorum vel periculorum collatio) quod scilicet minus periculum erat in aperto stare, quam in tecto. quod si corruisset, omnes certe oppressisset. Ratio rationem) id est quod exierit, id fecit sano mentis consilio: quia & si in cubiculo tutus erat a pumicibus, tamē maius periculum imminabat, tanquam si diceret excessit non timore sed ratione. Timor maior) si restitisset sub tecto. Vicit timorem) fecit illos confugere in apertum. ubi minus timebant. Constringunt) ligant. Cervicalia) sunt quæ dormituro cervici supponuntur. Mart. Tinge caput nardi folio cervical olebit. Inuehitur Plin. in cervicalium usum, Eo inquit deliciae precessere, ut sine hoc instrumento durare iam ne virorum quidem cervices possint. Capitibus) ad munimentum caput. Linteis) fascijs, & sudarijs lineis. Incidentia) saxa. Soluebant) fugabant lato splendore.

Admitteret) suaderet, an fluctus posuisset. Vastum) vndosum præter solitum. Excitant) quiescentem suscitans. Innixus) quid si innitēs, ut est in codice antiquo, sicut statim colligo per coniecto. Cœcidit) cecidit interijt anno sexto, & quinquagesimo. Tranql. de viris illustrib', C. inquit Plinius Secundus Nouocomensis cum Misencem, classis præfesset, & flagrante Vesuvio ad explorandas propius causas Liburnicas prætendisset, neque

contulerat in naueis certus fuge, si contrarius ventus resedisset: quo tunc auunculus meus secundissimo inuectus complectitur trepidantem, consolatur, hortatur: utque timorem eius, sua securitate leniret, deferri se in balineum iubet, lotus accubat, cenat, atque hilaris, aut quod est æquè magnum similis hilari. Interim e Vesuvio monte pluribus locis latissimæ flammæ, altaque incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebris noctis excitabatur, ille agrestium trepidatione ignis relictas, desertasque villas per solitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat, tum se quieti dedit & quieuit verissimo quidem somno: Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis grauior & sonantior erat ab iis qui limini obuersabantur, audiebatur. Sed area ex qua diæta adibatur, ita iam cinere, mixtisque pumicibus oppleta surrexerat, ut si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit, sequi Pomponiano, cæterisque qui peruigilant reddit. In commune consultant, an intra tecta subsistant, an in aperto vagentur: Nam crebris, vastisque tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis nunc huc, nunc illuc abire, aut referri videbantur. Sub diuo rursus, quamquam leuium exesorumque pumicum casus metuebatur, quod tamen periculorum collatio elegit, & apud illum quidam ratio rationem, apud alios timorem timor vicit, cervicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id munimentum aduersus decidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior, densiorque: quam tamen faces multæ, variaque lumina soluebant. Placuit egredi in litus, & e proximo aspicere, ecquid iam mare admitteret, quod adhuc vastum & aduersum permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans semel, atque iterum frigidam poposcit, hausitque deinde flammæ, flammarumque prænuncius odor sulfuris, alios in fugam vertunt, excitant illum. innixus seruis duobus assurrexit, & statim concidit. Ut

admirantem
oculusque
ma. Iustitia
tim quod
tam fiam
dum...

ego coniecto
stomacho, qu
ter interast
nissime vid
læsum ope
scenti, qua
ter. Sed nill
scire voluit
quibus in
morantur
per. aliud el
aliud omnib

C.P.

disert, surd
dixerunt, no
runt saltem
tanta sapien
ac potius am
das, ut inimi
venis: diles
qui inuider
idem præta
rem. Superi
tes ipse laud
gloriam qu
quas. Equid
nerari etiam
fidiosa, & qu
fore aliud iu
tatis operis
etiam potiss
habituarium

superior mon
laude dignu
co. Resign
regloria & lu

aduersantibus ventis remeare posset, vi pulueris ac fauillæ oppressus est: vel vt quidam existimant, a seruo suo occisus, quem deficiens æstu vt necem sibi maturaret orauerat. Obstructo spiritu) inclusa & suffocata anima. Inualidus) nimia studij intentione. nam omnes pene studiosi stomachi difficultate laborant. præsertim qui post cibum statim meditantur: quem domestica vel ciuilia officia tenent occupatum, quæ omnia cum Plinio inessent, non mirum si stomacho erat inualido. Angustus) exigui cibi patiens. Intus æstuas) ebulliens cruditate quod solet euenire ijs qui non bene concoxerunt: vnde aqua frigida frequenter utebatur ad

ego coniecto, crassiore caligine spiritu obstructo, clausoque stomacho, qui illi natura inualidus & angustus, & frequenter interæstuans erat. Vbi dies reditus is, ab eo quem nouissime viderat, tertius, corpus inuentum est integrum, illæsum opertumque vt fuerat indutus, habitus corporis quiescenti, quam defuncto similior. Interim Miseni ego & mater, sed nihil ad historiam, nec tu aliud, quam de exitu eius scire voluisti. Finem ergo faciam, vnum adiciam, omnia me quibus interfueram, quæque statim, cum maxime vera memorantur, audiueram, vere persecutum, tu potissima excerpes. aliud est enim epistolam, aliud historiam: aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

C. PLINIVS RESTITVTO SVO S.

Ndignatiunculam, quam in cuiusdam amici auditorio cepi, non possum mihi temperare, quo minus apud te, quia non contingit coram, per epistolam effundam. Recitabatur liber absolutissimus. Hunc duo, aut tres, vt sibi & paucis videntur, disertis, surdis mutisque similes audiebant. Non labra diduxerunt, non mouerunt manum, non denique assurrexerunt saltem lassitudine sedendi. Quæ tanta grauitas, quæ tanta sapientia! quæ immo pigritia, arrogantia, sinisteritas, ac potius amentia! In hoc totum diem impendere, vt offendas, vt inimicum relinquas: ad quem tanquam amicissimus veneris! disertior ipse es! tanto magis ne inuideris. Nam qui inuidet, minor est. Denique siue plus, siue minus, siue idem præstas: lauda, vel inferiorem, vel superiorem, vel parem. Superiorem, quia nisi laudandus ille non est, non potes ipse laudari: inferiorem, aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quam maximum videri, quem præcedis, vel exæquas. Equidem omnes, qui aliquid in studiis faciunt, venerari etiam, mirarique soleo. Est enim res difficilis ardua, fastidiosa, & quæ eos a quibus contemnitur, dedignatur. Nisi forte aliud iudicas tu, quanquam quis vno te reuerentior huius operis, quis benignior æstimator! Qua ratione ductus, tibi potissimum indignationem meam prodidi, quem habere socium maxime poteram. Vale.

superior non meretur laudem tanto minus tu, qui es inferior non potes laudari, ergo lauda vt tu sis aliqua laude dignus. Pertinet) confert multum. Faciunt) scribunt, componunt. late patet verbum facio. Res) gloria. Dedignatur) spernit. in secunda lectione fuit inuicem contemnat. Huius operis) alienæ gloriæ & laudationis.

id opportuno remedio si Celsus credimus. Tertius ab eo) tertius post obitum illi. Vt fuerat indutus) ea veste qua fuerat indutus antequam moreretur. Habitus) qualitas facies forma. Ego & mater) eramus. Nihil) hoc pertinet ad historiam componendam. Persecutum) diligenter scripsisse. Epistolam) quæ minima quæque complectitur. Historiam) quæ diligit res præsertim ad exemplum faciendes. Amico) cui omnia familiariter scribimus.

Indignatiunculam) apud Restitutum præclarum causidicum cum exponit indignationem suam, quam conceperat per quosdam auditores, qui recitanti amico nullum signum lætitiæ dederunt. Lege Plutarchum in libro περὶ τῆς ἀνομιᾶς, vbi multa reperies ad hanc epistolam facientia. Coram) nam aberat Roma Restitutus. Effundam) aperiam penitus. Diserti) acres in disputando. disertus minus est quam eloquens. Surdis mutisque) surdus est qui caret auditu: mutus, qui non potest loqui, a ltera m, dictus quam exprimit dum conatur effari. Diduxerunt) mouerunt. Assurrexerunt) honoris causa finita recitatione vt authorem honestarent. Grauitas) ironice dictum, vnde statim per correctionem emendat. Sinisteritas) malignitas, iniquitas. Impendere) absumere. In hoc) in hac re. Disertior ipse es) si tu es disertior quam recitator tanto magis non debes inuidere, cum qui inuideat alicui necesse est vt sit minor illo. summum enim petit inuidia, alienis incrementis inimicissima, alit liuorē infelix inertia & omnes destrui cupiūt quos se non potuerunt prouehere: nā potentes sequitur inuidia miseros contemptus. Plus præstas) excellentior & præstantior es illo quem audis. Superiorem) te lauda. Quia) nam si

Argumentum.

De officio audiendi recitatores.

Surdus. Mutus.

Diducere labra

C. PLINII SEC. EPISTOLAR.

Rogas) Sabino suum patrociniū pollicet. id em exegerat pro patria Firmo. Firmanorū) Firmū Picenī castellū authore Plinio, secundum Strabonē oppidum. M. Tullius in Philippicis, tanq̃ municipes Firma nos laudat, q̃ cōtra M. Antonii principes pecuniæ pollicēdæ fuerint. In q̃busdam exemplaribus leges Formianorum possessiū a Formijs deductum. Publicam) pertinentem ad Remp. Coloniam) Roma, nam. Nostros) quos tuendos suscepi. Splendor) gloria. Talis) tam admirabilis & probatus.

SCis) Petitori magistrat⁹ cōsueuerāt suffragatores inuitare, munerib⁹ deuincire, deposita pecunia suffragia

Spræstinare. Hoc igi referen-
te Homulo ad Senatum, vt
Traian⁹ adiret ad re mediū petē
dū. Imperator lege lata candida
torū sumpt⁹ restrinxit, & cauit vt
tertiā patrimoniij partem con-
ferrent in ea, quæ solo continerē
tur. quare cum multi essent em-
ptores, admonet Nepotem ami-
cum, si cupit Itala prædia vende-
re, & in puincijs comparare, nūc
esse tempus idoneum. Accessif-
se) auctum esse. Suburbanis) ia
centib⁹ iuxta urbē. Charitatis)
precij difficultatis. Causa) fuit.

Proximis comitijs) cū nuper
conuenissent ad creandos magi-
stratus. Immodice) supra mo-
dum. Tertium) deponere pecu-
nias, vt suffragator esset cautus.

Occultaretur) in occulto fie-
ret. C. Homulus) C. Valerius
Homulus iam a nobis demon-
stratus. Vigilanter vsus) cum vi
dissent omnes Senatores conue-
nire vt candidatorū sumptus re-
primerentur: tali occasione impi-
gre vsus cum rogatus esset dice-
re sententiam suā super ea re lo-
co sententiæ postulauit a Coss.
vt imperatorē hunc Senatus cō-
sensum admonerent. Occurre-
ret) obstitaret, prouideret. Infa-
mes) immodestos, manifestos.

Restrinxit) repressit. Eosdē)
candidatos. Patrimonij) cēsus
fui. Solo continentur) solum di-
citur quod subest alicui rei. Fest⁹
solum terram dicit & locum. Iu-
stinianus de interdictis, & Scæ-
uola, Quæ in fraudem, sic alij so-
lum ponunt pro re immobili: nā

appellatione soli intelligunt pra-
et, agri, nemora, pascua, vineæ,
horti, dom⁹, aræ, & similia: apd
Iurisconsultos circumferuntur hi
duo versus, Quicquid platur,
feritur vel ædificatur, Omne so-
lo cedi, tradices si tamen egit: vt
per hos comprehendatur q̃ ap-
pellatione soli continetur. Sta-
bulo) tantū stadi gratia. Hospi-

tio) diuersorio non habitandi, sed ad tempus commorandi causa. Peregrinantes) peregre existen-
tes, & aliena loca peragrantes, nam peregrinus est aduena. Pluris) quia certatim emptitant prædia
Italica. an plura quod cum maius precium polliceantur quā valeant prædia, multi domini incitantur
ad sua vendenda. Tempus) est. Comparandi) acquirendi, emendi. Tranquillus, Magisteria sacerdo-
tij ditissimus quisq̃ & ambitione & litatione maxima vicibus comparabant. Cato, Prædium cum com-
parare cogitabis, sic in animo habeto, vti ne cupide emas. Secundus ad Traianum, Nam prædiorum com-
parandorum, aut nulla, aut rarissima occasio est, Idem) quod solo continetur. Illic) in prouincijs.

Hic) in Italia.

C. PLINIUS SABINO SVO S.

ROgas, vt agam Firmanorum publicam caus-
sam: quod ego, quanquam plurimis occupa-
tionibus distētus, adnitar. Cupio enim & ora-
natissimam Coloniam aduocationis officio,
& te gratissimo tibi munere obstringere. Nā
cum familiaritatem nostram, vt soles prædia
care ad præsidium, ornamentumq̃ tibi sumpseris, nihil est
quod negare debeam, præferim pro patria petenti. Quid
enim precibus aut honestius pijs, aut efficacius amantis?
Proinde Firmianis tuis, ac iam potius nostris, obliga fidem
meam, quos labore & studio meo dignos, cum splendor ipso
rum tum hoc maxime pollicetur: qd̃ credibile est optimos
esse, inter quos tu talis extiteris. Vale.

C. PLINIUS NEPOTI SVO S.

SCis tū accessisse precium agris, præcipue
suburbanis. Causa subire charitatis, res
multis agitata sermonib⁹, proximis comi-
tijs honestissimas voces Senat⁹ expressit.
Candidati ne conuiuētur, ne mittant mu-
nera, ne pecunias deponant. Ex quib⁹ duo
priora tam aperte q̃ immodice fiebant. Hoc tertium, quanq̃
occultaretur, pro comperto habebatur. Homulus deinde no-
ster vsus vigilanter hoc consensu Senatus, sententiæ loco
postulauit, vt Consules, desiderium vniuersorum notū prin-
cipi facerent, peterentq̃ sicut alijs vitijs, huic quoq̃ prouī-
dentia sua occurreret: occurrit. Nam sumptus candidato-
rum, foedos illos, & infameis ambitus lege restrinxit. Eosdē
patrimonij tertiam partem conferre iussit in ea, quæ solo cō-
tinerētur, deforme arbitratus (vt erat) honorem petitorios,
urbem, Italiamq̃: non pro patria, sed pro hospitio, aut stabu-
lo quasi peregrinanteis habere. Concurant ergo candida-
ti certatim, quicquid venale audiūt, emptitāt: vt sint quoq̃
plura venalia, efficiunt. Proinde, si poenitet te Italicorū præ-
diorum, hoc vendundū tempus, tam Hercule, q̃ in prouina-
cijs comparandū, dum iidem candidati illic vendunt, vt hic
emant. Vale.

Lex a Tra-
iano lata
cōtra cadi-
datorū for-
dos & in-
fames am-
bitus.

Soli appel-
latione.

Cōparare.

A Is) Incitauerat Secundus Tacitum ad perquirendum quos metus & casus sustinisset ardente Vesu-
uio: dum Miseni cum matre relictus fuit ab auunculo. nam cupidi sumus cognoscere quæ nobis propo-
sita non explicant. prosequitur igitur noto iam argumento quæcunq; passus sit in illo turbine & caligi-
ne. Id enim ingressus abruperam) cum id narrare incepissem alia epistola ad eundem intermiserat. dixerat em
interim Miseni ego & mater: sed nihil ad historiam. nec tu aliud, q̃ de exitu eius scire voluisti. Quanq̃ ani-
mus meminisse horret) Virgilianum carmen ex secundo Aeneidos, vbi introducitur Aeneas dicturus Iliense

C. PLINIVS TACITO SVO S.

Is te adductum literis, quas exigenti tibi de
morte auunculi mei scripsi, cupere cognosce-
re, quos ego Miseni relictus (id enim ingres-
sus abruperam) non solum metus, verum
etiam casus pertulerim: quanquam animus
meminisse horret, incipiam. Profecto auun-
culo, ipse reliquum tempus studiis (ideo enim remaseram)
impendi, mox balineum, coena, somnus inquietus & bre-
uis, præcesserat per multos dies tremor terræ minus for-
midolosus, qui Campaniæ, nō solum castella, verumetiam
oppida vexare solitus: illa vero nocte ita inualuit, vt non
moueri omnia, sed euerti crederentur. Irrumpit cubicu-
lum meum mater: surgebam inuicem, si quiesceret, excita-
turus. resedimus in area domus, quæ mare a tectis modico
spatio diuidebat, dubito constantiam vocare, an impruden-
tiam debeam: agebam enim duodeuicesimum annum. Po-
sco librum Titii Liuii, & quasi per ocium lego, atq; etiam vt
coeperam, excerpo. Ecce amicus auunculi, qui nuper ad
eum ex Hispania venerat, vt me, & matrem sedenteis, me
vero etiam legentem videt, illius patientiam, securitatem
meam corripit: nihilo segnius ego intentus in librum iam
hora diei prima, & adhuc dubius, & quasi languidus dies
iam quassatis circumiacentibus tectis, quanquam in aper-
to loco, angusto tamen magnus & certus ruinæ metus.
Tum demum excedere oppido visum. Sequitur vulgus at-
tonitum, quodq; in pauore simile prudentiæ, alienum con-
siliū suo præfert, ingentiq; agmine abeunteis premit &
impellit. Egressi tecta consistimus, multa ibi miranda, mul-
tas formidines patimur. Nam vehicula, quæ produci iusse-
ramus, quanquam in planissimo campo in contrarias par-
teis agebantur: ac ne lapidibus quidem fulta, in eodem ve-
stigio quiescebant. Præterea mare in se resorberi, & tremor
terræ quasi repelli videbatur. Certe processerat littus, mul-
taq; animalia maris in siccis arenis detinebat. Ab altero la-
tere nubes atra & horrenda ignei spiritus tortis vibratissq;
discursibus rupta, in longas flammarum figuras dehisce-
bat, fulgoribus illæ & similes & maiores erant. Tum vero il-
le idem ex Hispania amic⁹ acrius & instantius, Si frater, in-
quit, tuus, tu⁹ auuncul⁹ viuīt, vult esse vos saluos: si perit,

excidium sic exordiens, Quanq̃
animus meminisse horret, luctu
q; refugit, Incipiam. Ideo) vt
studerem. Iam enim dixerat, mi-
hi si venire vna vellem facit co-
piam: respondi studere me mal-
le. Balineum) initum est.

Campaniæ non solum castel-
la, verumetiam oppida vexare so-
litus) Scribit Seneca, Campaniā
nunquam securam a terræmo-
tu: attamen indemnem ante Re-
guli & Virginij Consulatum: ve-
xantur enim terræ motu magis
propinqua mari. nam spirit⁹ in-
tra terram per occulta foramina
intrat. deinde cum obstructus il-
le trames per quem descende-
rat, reditum autem illi a tergo re-
sistens aqua abstulit, huc illuc fer-
tur, & sibiipsi occurrens terram
labefactat. Inde Neptuno hæc
assignata mouendi potentia a-
pud Homerum. legim⁹ eum ἰσχυρὸν
δῖον, id est quatientem terram
vocari. Irrupit) antiquissima
lectio habet, inuasit in. Exci-
taturus) eam si dormiret exper-
gefacturus. Tectis) ædificijs
domus. Constantiam) quia
nimium perstabat in aperto pe-
riculo. Duodeuicesimum)
decimooctauum. Librum)
historias. nam & epistolas & ser-
mones composuit Liuius, ser-
mones inquam ex professo phi-
losophiam continentes. Ex-
cerpo) enoto. Intentus in li-
brum) eram defixus in Liuium.

Dubius) incertus, inter cre-
pusculum. Circumiacentibus)
circum aream in qua eramus.

Aperto) sub dio. Oppi-
do) Miseni. Visum) est no-
bis. Attonitum) tanquam ful-
mine afflatum. Præfert) ap-
probat magis. Abeunteis) nos
migrantes. Ibi) extra tecta op-
pidi. In contrarias partes) re-
tro. Fulta) septa. Resor-
beri) retrocedere. Processerat)
se extenderat decrescente mari.

Animalia) pisces. Ab altero
latere) Vesuium versus. Por-

rectis) excurrentibus, an potius tortis. Dehiscebat) scindebatur. Figuras) formas Fulgoribus) Se-
neca in naturalibus quæstionibus, Horum inquit, aliqua non patiuntur moram, sed transcurrunt aut ex-
tinguntur, subinde qua reluxerant: hi fulgores dicuntur, quia facies illorum, & candida est, nec sine
iniuria decidens. Heraclitus fulgurationem existimat apud nos incipientium ignium conatus, & pri-
mam flammam incertam, modo intereuntem, modo exurgentem. Ex Hispania) qui venerat ex Hispa-
nia. Frater tuus) sororem Plinij, & Cæcilij matrem alloquitur. Tuus auunculus) vertit sermonem ad Secū-
tius Cæpianæ solit⁹.

Capreas.

dum. Superstites voluit) quia vos reliquit. Commissuros) passuros. Proripit se) in fugam vertit se ille Hispanus. Descendere, operire) infinitiua pro indicatiuis more historico. Capreas) insulam iuxta Neapolim, cuius secessu delectabatur Tiberius Caesar. Hanc prius Augustus permutauerat cum Rep. Neapolitano. rum Aenaria data, distat a Surrento octo millibus passuum. a Stephano Capriaria dicta, vel etiam Capria.

Quod procurrit) promontorium quod in mare porrigitur. Abstulerat) condiderat ab aspectu nostro. Posse enim iuuenem) dicebat me iuuenem commodius posse fugere. Bene) libenter. Mihi) dum ei) cau-

sa retardor a fuga. Ego) dicebam. Vna) cum matre. Adde) te gradum) accelerare. Cinis) decidebat. Deflectam?) declinemus a via. Comitantium) Misensium consequentiū. Confederam?) extra viam publicā gressum firmaueramus. Legitur etiā, viam deserueramus. Illunis & nubila) id est vel in nocte non lucente luna, vel nubibus obte-

Vlulatus.

cta. Vlulatus foeminarum) Caesar in commentarijs vlulatum etiam ad viros retulit scribens Gallorum vlulatu confirmari animos in praelio. Magis conuenienter Tacitus locutus in libello de moribus Germanorum, Vlulat? inquit foeminarum, & vagitus infantium. Secundus tamē, Quiritatus infantium dixit a verbo quiritō, qd est quiritiū fidem implorare authore Varrone. M. Tullius epistolarū. x. Et illi misero quiritanti ciuis Ro. nat? sum: responderet, abi nunc, populi fidem implora. Valer. Max. Quorum lamentabilis quiritatus trepidæ ciuitatis aures acceperunt. Apuleius. viij. simpliciter pro inuocare vsurpauit. Ille inquit deū fidem clamitans, & cruorem vxoris abstergens altius quiritabat.

Vagitus.

Quiritat?.

Mortem precarentur) vt fit in summa rerum desperatione, cum tamen viuere optamus.

Tollere) tollebant. Aeter, nam noctem mundo) Dion, Putabant alij aduenisse chaos, vel per ignem mundum absumi: atq; fugiebant partim ex domibus in vias, alij ex mari in terram. & rursus ex terra in mare. Nocte) finem extremum mundi, quem quidam æternum alij interitum dixerunt. Fictis terroribus) nam existimabantur gigantes insurrexisse, & effigies illorum apparuisse in fumo, præterea tubarum sonitus auditi.

Luridus.

Miseni illud) quod in mare excurrit. Tenebræ rursus) Dion tantus fuit ignis & fumus vt aera totum obumbraret, totū vero solē occulta-

ret ceu defectū: nox vero ex die, nox & tenebræ ex luce factæ sunt. eructabat immensus cinis, & occupabat terrā, mare aera: ledebant hoīes: regiones pecora pisces præterea aues absumebat. Hūc) cinerē. Idētidē) frequenter. De cælo pōdere) ex cinere immēso decidēte ex aere. Oblisi) valde læsi. Parū fortē) incōstātē, impatientē. Magno solatio) cū putarē esse oīes mecū interituros: sola em̄ necessitate cōsolabar. Lurid?) liuid? decolorat? squalid?. Apulei? lurore Socratē deformatū: & alibi lurore ac illunie collapsa membra dixit. Ouidius acronita lurida ab effectu nominauit. Cum deficit solet) Legimus etiam cum deficere solet. i. cum patitur eclipsin ex interpositione & obiectu lune. Vere) verus est in antiquo exemplari. Occursabant) frequenter obiectabantur. Obducta) tecta, Curatis) balineo, veste, & cibo. Vtūq;) mediocriter vt assolet in re tristi.

superstites voluit, Proinde quid cessatis euadere? Respondimus, Non commissuros nos, vt de salute eius incerti, nostræ consulere mus, Non moratus vltra proripit se, effusoq; cursu periculo aufertur: nec multo post, illa nubes descendere in terras, operire maria, cinxerat Capreas, & absconderat. Miseni quod procurrit, abstulerat. Tum mater orare, hortari, iubere quoquo modo fugerem. Posse em̄ iuuenem, se & annis & corpore grauem bene morituram, si mihi causa mortis non fuisset. Ego contra saluum me, nisi vna, non futurum. deinde manum eius amplexus, addere gradum cogo: paret ægre, incusatq; se quod me moretur. Iam cinis adhuc tamen rarus, respicio, densa caligo, tergis imminēbat, quæ nos, torrentis modo infusa terræ, sequebatur. Deflectamus inquam, dum videmus, ne in via strati, comitantium turba in tenebris obteramur. Vix confederamus, & nox non qualis illunis, aut nubila: sed qualis in locis clausis lumine extincto: Audires vlulatus foeminarum infantium quiritatus, clamores virorum: alij parenteis, alij liberos, alij coniuges vocibus requirebant, vocibus noscitant: hi suum casum, illi suorum miserabantur. Erant qui metu mortis mortem precarentur. Multi ad deos manus tollere, plures nusquam iam deos vllos, æternamq; illam & nouissimam noctem mundo interpretabantur. Nec defuerunt, qui fictis mentitisq; terroribus vera pericula augerent. Ade rant, qui Miseni illud ruisse, illud ardere falso, sed credentibus nunciabant. Paulum reluxit, quod non dies nobis, sed aduentatis ignis indicium videbatur: & ignis quidem longius substitit, tenebræ rursus, cinis rursus mult? & grauis: hunc identidem assurgentes excutiebamus, operti alio qui, atq; etiam oblisi pondere essemus. Possem gloriari, non gemitum mihi, non vocem parum fortem in tantis periculis excidisse, nisi mecum omnibus, omnia mecum perire misero, magno tamen mortalitatis solatio credidissem. Tandem illa caligo tenuata quasi in fumum, nebulamue decessit. Mox dies vere, sol etiam effulsit, luridus tamen: qualis esse, cum deficit, solet. Occursabant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia, altoq; cinere tanquam niue obducta. Regressi Misenum, curatis vtrūq; corporibus,

Dubiamq; mentem) fuit in secunda lectione dubiamq; noctem. Metus praualebat) Dion, Nec parvus me-
tus fuit per multos dies: nesciebant homines quid factum esset, nec coniectare unde factum: existimabant enim
quæ supra & infra erant eueri, solem in terra descendere. Lymphati) phanatici, laruati, infanientes: qd vulgo
creditum fuit, vt quicq; nymphā vidisset, furendi finem nō faceret. Seneca vbi de terremoto agit, Nanq; tradit
aliquos insanos, attonitisq; similes discurrere fecit metus. Quid mirum est animos inter dolorē & metum desti-
tutos aberrare, non est difficile inter magna mala desipere: itaq; leuissima ingenia fere in tantum venere formi-

Lymphat⁹

suspenfam dubiamq; mentem, spe ac metu exegimus, me-
tus praualebat. Nam & tremor terræ perseuerabat, & pla-
riq; lymphati terrificis vaticinationib⁹, & sua & aliena ma-
la ludificabantur. Nobis tamen ne tūc quidem quāquam
& expertis periculum, & ea spectantibus, abeundi cōsiliū
donec de auunculo nunciū veniret. Hæc nequaquā historia
digna, nō scripturus leges, & tibi scilicet, qui requisisti, im-
putabis, si digna ne epistola quidem videbuntur. Vale.

gna, tantummodo leges hæc nostra. *Imputabis tibi) te accusabis, tibi ascribes & obijcies. Plinius in præfatio-
ne totius operis. Hanc igitur tibi imputabis. Seneca in declamationibus, Imputabitur mihi si quid acciderit. Et
de beneficijs, Multi sunt tam malę naturæ, vt malint perdere quæ præstiterunt, q̄ videri recepit, superbi, & im-
putatores. Mart. Imputet ipse deus nectar mihi, fiet acetum, Secundus ad Traianum, Ei dem ciuitati imputata
sunt terna millia. Tacitus de Germanis, Gaudet muneribus: sed nec data imputant, nec acceptis obligantur.
Columella, Longe plus imputant seminis iacti, quā quod seuerint. Vlpianus de tutelis & rationibus, impu-
tare pro referre etiam vsurpauit.

Imputare.

C. PLINIVS CANINIO SVO S.

Svm ex iis, qui mirer antiquos: non tamē,
vt quidam, temporum nostrorum ingenia
despicio. Neq; enim quasi lassa & effecta
natura nihil iā laudabile parit, atq; adeo
nuper audiū Verginium Romanum pau-
cis legentem comœdiam ad exemplar ve-
teris comœdiæ scriptam, tam bene, vt esse quandoq; possit
exemplar. Nescio an noris hominem, quanquam nosse de-
bes. Est enim probitate morum, ingenii elegantia, ope-
rum varietate monstrabilis. Scripsit mimiambos tenui-
ter, argute, venuste, atque in hoc genere eloquentissi-
me. Nullum est enim genus, quod absolutum, non possit
eloquentissimum dici. Scripsit comœdias, Menandrum

gratiam prope sola retinet, tum facundissimæ libertatis. eius inuentor pater Eupolis cum Cratino Aristopha-
neq; esse creditur: non penitus ficta argumenta, sed res gestas a ciuib⁹ magna dicendi libertate incessens & ad-
mirans. inde Satyra exordium sumpsisse fertur. quare non absurde Suidas interpretatur comœdiam detractio-
nes contumeliosas, est enim in persequendis vitijs præcipua. Exemplar) qd ceteri sequantur. Operum varie-
tate) nam scripsit in diuersis generibus. Mimiambos) Mimium comœdiam constantem versibus iambis, qua
Laberius excelluit. Mim⁹ autem sermonis est cuiuslibet motus sine reuerentia, vel factorum cum lasciuia ini-
tatio. Mim⁹ dictus hoc genus comœdiæ quasi solus imitetur, cū & alia poemata idem faciant: sed sol⁹ quasi pri-
uilegio quodā qd fuit cōmune possedit. Tenuiter) attenuate vt poscit mimiamborū stylus. Argute) callide,
subtiliter. Nullū est em̄) nā omne id laudat secundū Cice. iij. de oratore, qd est in suo genere perfectū: id em̄ p-
fectū est authore Caio de iuris origine, qd oib⁹ suis partib⁹ cōstat. Comœdias nouas) noua comœdia argu-
mēto cōmuni magis & generaliter ad omnes hoīes q̄ mediocrib⁹ fortunis agunt, pertinet, mitigata veteri co-
mœdia, vt minus amaritudinis spectantibus, & eadem opera multū delectationis afferret, cōcinna argumēto,
cōsuetudine cōgrua, vtilis sentētijs, grata salib⁹, apta metro. Diomedes, Comœdia inquit, noua est priuata ciui-
lisq; fortunæ sine periculo vitæ comprehensio: cuius authores tradit Menandrum & Philemona: apud Athe-
næum sæpius fit mentio mediæ comœdiæ, scilicet inter veterem & nouam existentis, eius authores interdum
citatur. Menandrum) Menandros plures lego, nam fuit Menander Atheniensis comic⁹ antiquus, & Menan-

Svm) In Virginio Romano
& morum probitatē & do-
ctrinam laudat, præsertim in
comœdia scribenda tam noua q̄
prisca, temporum suorum inge-
nia non despiciens. Hinc Tacitus
de oratoribus damnat, q̄ soli an-
tiquitati innixi sua tempora negli-
gunt, vitio asserens malignitatis
humanae vetera semper in laude,
præsentia i fastidio esse. Effecta)
sterilis. quanq̄ sterile ab effecto
aliud sit, illud qd nunq̄ potuit pa-
rere, hoc quod propter senium
desijt. Quare Valerius inquit, nu-
bis effecta. Tam laudabile) vt
olim, perinde ac si diceret, inue-
niunt etiā nostris tēporibus inge-
nia similia antiquis: quod pro-
bat exemplo Virginij Romani,
vel legamus iam. Veteris co-
mœdiæ) antiqua illa comœdia
cum synceram sermonis Attici

Argumen-
tum.De ingenij
sui tēporisVirgin. co-
micus.
Comœdia
vetusMimiabus
Mimus.Comœdia
nouaComœdia
media.
Menāder.

Philemon

der alius Athen. Diopitli & Hegesistratae filius, qui a cunctis celebratur, scriptor nouae comediae: luminibus strabo, sed ingenij acumine oculatus, in mulieres pronior, cuius comedarum numerus a Gellio lib. xvi. recensetur, & a Suida. quo authore alia etiam scripsit. eius sepulchrum ex Pireo venientibus offerri Pausanias rettulit. Menander item Laodicensis declamator in Hermogenem commentarios excudens, & Menander historicus, de quo plura Suidas, ac Menander Iurisconsultus authore Marcello. ff. xlvij. Alios) Item Philemona praesertim, quem Gellius asserit saepius de Menandro palmam retulisse. Non tanquam inciperet) non rudis, & nouus in ea facultate, sed exerci-

tatus. Vis) impet⁹, acrimonia. Granditas) grandis oratio pro magna, translatiue tamē sicut minutum amicum pro paruo dicimus. nam grandis & elegans, & venusta est vetus comedia, & nescio vlla, post Homerū inquit Fabius, aut similior sit oratorib⁹, aut ad oratores faciendos aptior.

Insectatus est vitia) rem, p homine poni translatiue orationem plerumque exornat, sicut patientiam pro patiente, vitium pro vitioso. maius enim quid dici videtur. sic Mar. Non vitiosus homo

es zoile, sed vitium. sic Romanū Secundus insectatum esse vitia. i. homines deperditos. nam ipsa comedia moribus multum profuit ciuitatis, cum vnusquisque caueret culpa, ne spectaculo ceteris esset & domesticis probro. Me) legitur etiam meum. s. nomen. Modum) laudandi. Mentiri) fingere.

Extorquebo) ab inuito abstraham. Non deponas) captus illius elegantia.

aliosque aetatis eiusdem aemulatus, licet has inter Plautinas, Terentianasque numeros. Nunc primum se in vetere comedia, sed non tanquam inciperet, ostendit: non illi vis, non granditas, non subtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit. ornavit virtutes, insectatus est vitia, fictis nominibus decenter, veris usus est apte. Circa me tantum benignitate nimia modum excessit, nisi quod tamen poetis mentiri licet. In summa extorquebo ei librum, legendumque, immo ediscendum mittam tibi, neque enim dubito futurum, ut non deponas, si semel sumpseris. Vale.

Argumen-
tum.

Magna) Calestrium Tyronem Proconsulatum Beticæ fortitum monet

exemplo Bruttiani ne cui suorum facile credat. is enim dum esset in provincia, & de flagitijs socij sui Attacini Cæsari scripsisset, accusat⁹ ab eo est absolut⁹ dānato Atticino. Magna res) magni momenti & exempli. Lustri-
cus Bruttian⁹.

Lustri-
cus
Bruttian⁹.

hic est ille Bruttianus quem tantopere laudat Mar. quarto libro. Dum tu lenta nimis diuque quæris. Quis primus tibi quivē sit secundus, Gratum quivē epigramma comparabit: Palmam Callimach⁹ Thalia de se facundo dedit ipse Bruttiano, Qui si Cecropio satur lepore Romanæ sale luserit Minerva, Illi me facias precor secūdum. Montanum Attacinum)

Monran⁹
Attacinus

Montanos multos comperio. Iu-

lium Montanum, Montanum Votienum, Montanū Hisponem declamatores, Montanum Traulū, Montanū Alpinū, Curtium Montanum, ad quem alibi Secundus, Iuue. & Tacitus Senatorem fuisse memorat. L. præter ea Titium Montanum. vij. vir. ædil. ij. vir. in memorijs municipij Ticini. Comitē) Legatum. postea hoc nomē Comitē transiit in nomen dignitatis. nam loco legati & procos. saepius iuniores comites appellauere. deinde se diffudit ad alia officia, ut pro vicarijs comites dicerentur. demum dignitatis nomen obtinuit, sicut primicerius. Cæsari) Traiano. Quem) Bruttianū. Recepta cognitio est) examinata accusatio a iudicibus. Fui in consilio) electus sum inter iudices huius causæ. Vterque) Bruttianus & Attacinus. Carptim) breuiter, summatim, κατὰ κεφάλαια, per capita rerū & criminū. nā κατὰ κεφάλαιωσις, peroratio dicitur, quando. forator latius per totā orationem dispersa, in fine colligit necessaria & vrgentia. Quo genere) rem breuibus ostendere. Suum) a se conditū. Attacini manu) sua vel amicorū manu testamenta scribebant: nam Tranquil. refert Tiberiū scripsisse duplex testamentū ante biennium quā obiret, alterū sua, alterū liberti manu. Ille) Montanus. Diluere) refellere crimina. Se gessit) Legitur etiam recessit. s. a proposito, & defensione: an quod magis probo, abiit in insulā ab vrbe. Turpis) vitiosus. Scribæ) eum rationibus monumentisque publicis versari testatur M. T. p. domo sua: hodie cancellariū nō inusitato vocabulo appellamus. & author est Vopiscus in Carino. fortasse a delendis & superinducendis literis dictum. Scauola. ff. ij. cancellato pro deletō posuit. Dionysius libro. iij. antiquitatū, & Iulius Capitolinus in Gordianis testant⁹ scribas rerum gestarum summā complecti. quanquā Suidas cācellos

Scriba.

Cācellari⁹.

C. PLINIVS TIRONI SVO S:

Magna res acta est omnium, qui sunt prouinciis præfuturi: magna omnium, qui se simpliciter credunt amicis, Lustrius Bruttianus cum Montanum Atticinum comitem suum in multis flagitijs deprehendisset, Cæsari scripsit. Atticin⁹ flagitijs addidit, ut quem de ceperat, accusaret. Recepta cognitio est. fui in consilio, egit uterque pro se, egit autē carptim, & κατὰ κεφάλαια, quo genere veritas statim ostenditur. Protulit Bruttianus testamentū suū, quod Atticini manu scriptū esse dicebat. Hoc em̄ & arcana familiaritas, & quærēdi de eo, quē sic amasset, necessitas indicabat. Enumerauit crimina: foeda, manifesta. Ille quū diluere nō posset, ita recessit, ut dū defendit, turpis: dum accusat, sceleratus probaretur. Corrupto enim scribæ seruo,

iamas for...
illis comm...
se fallan...
intu...
con...
regre...
intercept...
nēas vteba...
cherrime...
ricino pro...
Bruttian...
quem qu...
sensus ex...
cer q̄ bon...
titum pro...
cuiquam...
minor, illi...
arque etiam...
dicari, q̄ de...

ianuas fori iudicarij vel templorum esse scribat. vnde cancellarios dictos qui arclirata curant. Interciderat) ex illis commentarijs ea quibus videbatur Brutianum posse redarguere. Paulus ad legem Cornelia de falsis, Quid sit falsum quaeritur: & viderur id esse falsum, si quis chirographum alienum immutet, aut libellum vel rationes intercidat. Crimine suo) quod defraudasset amicum intercidendo commentarios eius per fraudem. De) contra. Pronunciauit iudicauit. Legitur etiam perrogauit, id est statuit, quanquam Apuleius in Floridis perrogare vsus sit pro diligenter interrogare. Valerius tamen Maximus non perrogare, sed prærogare, nisi men-

interceperat commentarios, intercideratq; ac per summū nefas vtebatur aduersus amicum crimine suo. Fecit pulcherrime Cæsar. Non enim de Bruttiano, sed statim de Atticino pronunciauit, damnatus & in insulam relegatus: Bruttiano iustissimum integritatis testimonium redditū, quem quidem etiam constantiæ gloria secuta est. Nam de sensus expeditissime, accusauit vehementer, nec minus acer q̄ bonus & sincer⁹ apparuit. Quod tibi scripsi, vt te fortitum prouinciā premonerem, Plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas: deinde scias, si quis forte te, quod abominor, fallat, paratam vltionem: qua tamen ne sit opus, etiā atque etiam attende. Neque enim tam iucundum est vindicari, q̄ decipi miserum. Vale.

C. PLIN. TRIARIO SVO S.

Mpenſe petis, vt agam causam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioqui & famosam, faciam, sed non gratis. Qui fieri potest inquis, vt non gratis? tu potes, exigā enim mercedem honestiorem gratuito patrocinio. Peto atque etiam paciscor, vt si mul agat Cremutius Rufo, solitum hoc mihi, etiam in pluribus claris adolescentibus factitatum. Nam mire concupisco bonos iuuenes ostendere foro, assignare famæ. Quod sicui, præstare Rufoni meo debeo: vel propter natales ipsi⁹, vel propter eximiam mei charitatem: quem magni æstimo in iisdem iudicijs, ex iisdem etiam partibus conspici, audiri. Obliga me, obliga antequam dicat, nam cum dixerit, gratias ages, spondeo, sollicitudini tuæ, spei meæ, magnitudini causæ suffecturum. Est indolis optimæ, breui producturus alios, si interim prouectus fuerit a nobis. Neque enim cuiquam tam clarum statim ingenium est, vt possit emergere: nisi illi materia, occasio, fautor etiam commendatorque contingat. Vale.

gratis defenderem. patrocinium enim defensio. Cremutius Rufo) cuius nullibi inuenio factam mentionem, sed tantum Rufonis liberti Cæsaris. Dictatoris: & alterius fœneratoris. Cremutium Codrum commemorat Tranquillus. Factitatum) vt eos foro assignem dicendi tyrocinio. Natales ipsius) quia nobilis claritas nāq; natalium auctoribus Euripide & Plutarchio solet asserre audaciam & bonos mores contra obscuritas. Natales enim pro nobilitate poni receptum est: nam Tranquillus scribit Lectorium deprecatum adulterij pœnā propter natales, id est maiorum suorum nobilitatem. Hermogenianus, Consideranda est origo natalium. Et codice de iure annulorum, Natales, antiquos, & ius ingenuitatis non ordo præstat decurionum, sed a nobis petitur Imperator ait. Iuuenalis, Palmam inter dominas virtus natalib⁹ affert. Et alibi, Quis Catilina tuis natalib⁹ atq; Cethegi Inueniet quicquam præclarius? Tertullianus, Fuerūt leges, quæ honestorum natalium insignia nō temere vsurpare sinebant. Tacitus, Cornelius Fuscus ingens ætate, claris natalibus, pro quo dicendi genere lib. xij. dixit claris maioribus ortus, nam omnes boni semper nobilitati fauimus: & quia vtile est reip. nobiles esse homines dignos maioribus suis: & quia valet apud nos clarorum hominum senex de rep. meritorum, memoria etiā mortuorū. Hęc M. T. Pro P. Sestio, Natales etiā interdū offendes pro diebus natalibus vsurpari. Mei charitatem) ipsius amorē erga me, nam mei passim positū. Quem) Rufonē Ex iisdē partibus) vt mecū causam

da est lib. i. fere ad idem quod est prouinciare protulit. Minos inquit traductas sibi leges prærogabat. Insulam) incertum inquam, solebāt autē damnatos relegare ad tempus in quam libuiſet Imperatoribus insularū. Integritatis) virtutis. Testimoniū) vetus scriptura habet præmium.

Constantiæ) q̄ fortiter se defendisset. Prouinciā) Bæthi cam. hoc habes lib. vij. Quod abominor) cuius omē deprecor.

Etiā atque etiam) diligentissime.

Impense) Triario promittit se defensurum causam quam si bi commendauerat: hac conditione, vt secum ageret Cremutius Rufo nobilis iuuenis, sed in agēdo tyro, quem in forum pro ducere cupiebat. Triarius Martius si Capitolino fidem præstamns Senator nobilis extitit: cū milites seditione mota aduersus Pertinacem, in castra ducere voluerunt, vt rebus Romanis præficerent: sed ille nudus fugit, atq; ad Pertinacem in Palatiū venit, inde ex vrbe decessit: verum miles Triarius is dicitur, qui in tertia acie collocatur, id est vltima, cum scutis. vnde cessit in prouerbiū, Rem peruenisse ad triarios, cum in extremum periculum ducta est. Impense) enixe. Famofam) claram. nam alibi refert egisse causas tantum illustres, & ad exemplum pertinentes, ac amicorum gratia. Qui) quomodo fieri potest, vt non agas gratis, cum in causis agēdis semper abstineris ab omni pecunia, dono, munere. Tu potes) tu in causa es. Gratuito patrocinio) q̄ si

A R G V.

Triarius

Cremutius
Rufo
Natales.

defendat, plures enim caufidici ab vtraq; parte eandem caufam tuebantur. Gratias ages) quia bene dicet. Suf-
fecturum) Fuit in fecunda lectione fatis facturum. Indolis) indicij, virtutis. Producturus) foro assignaturus.
sic legimus apud Tranquil. Sæpius principum filios die virilis togæ productos in forum ad caufas agendas.
Statim) a principio.

ARGV. **Q**uam) Rem verissimam exemplo Arrie & municipis cuiusdam suæ comprobat: multa esse fama & glo-
ria digna, quæ iacent in obscuro, quædā minora extolli, & per ora hominū ferri. ¶ A quoq; a claro vi-
ro an obscuro. Eadē)

paria, & ex æquo præstantia. A-
gathia de Zenone, scribens mon-
strat vilium hominum facta iace-
re, principum etiā minima quæ-
que extolli. οὐτίδ' αὖτε μικρόων ἢ μεγ-
άλων ἔξοκον ἔργον, οὐτιμὸν ἢς μὲν
μικρὸν ἔργον ἔχοντα, οἱ δ' ἀγαθὸι καὶ
μικροί, ἀναπνεύσαντες δὲ μόρον: ὥς λι-
βὺς ἔπει' ἀνδρ, τοῦ τ' ἀδελφάντι μὲν.
Si quid prædari gerimus nos tur-
ba popella, Nemo operis mul-
to tempore memor erit. Nil fæ-
lix faciat, sed solum spiret inane,
Vt dixit vir Libs, hoc admanete
manet. Tolluntur) si clari
sunt qui fecere: deprimuntur, si hu-
miles. Larium) lacum iuxta Co-
mū. Nostra) quia uterq; Nouo
comensis erat. Velanda corpo-
ris, vt testiculi & penis, quæ etiā
verēda corporis dicuntur. Plin. lib.

Verenda
corporis
Veretrum

ij. Obscenis aut moribus in verēdis partibus. vnde veretrū quasi verendum, qua dictione Tranquil. & Lucilius
auctore Marc. vsi sunt. Celsus tradit pus multū & cū malo odore e cole, pfluere: & interdū ad neruos vlcus de-
scēdere, interdū per ipsa vlcera colis sub cute exesus est: sic vt glans excidat, circa testiculos vero, nā & ipsi veren-
da appellatur ex ictu fere pus increfcit. horū oīm remedia idē præbet. Necessitas) quia ligatū traxit secū in la-
cum. Proxime) de recenti, nuperrime. Minus) laudabile sit. Arriae facto) quæ se confodiens Pato marito
pugionem porrexit vt suum exemplū sequeretur. Minor ipsa) obscurior municeps mea q̄ Arria.

ARGV. **S**cū Scauro tēdens postea nus-
q̄ cōparuerat: quare Vipſa
n' rogauerat Secundū vt a Scau-
ro de oībus certior fieret. itaq;
per epistolā pollicetur se Scaurū
aduocaturū. & oīa diligenter in-
terrogaturū: vereri tamē ne idem
acciderit Robusto, quod Meti-
lio Crispo, qui post impetratos
ordines nusq̄ cōparuerat. Sunt q̄
volunt hanc epistolā scriptā Hi-
spano non Vipſano. ¶ Robustū
splendidū equitem) Equites Hir-
tius hoc titulo insigniuit ab auri
fulgore, & virtutib;: Cecidere in-
quit eo prælio splendori, ac illu-
stres viri nonnulli Equites Ro-
mani. quæ secutus in historijs Ta-
citus illustres equites pariter ap-
pellauit. Oriculum) Vmbrię op-
pidū Fecisse) in quibusdā exem-
plaribus etiā antiquis legitur pe-
gisse. Inquisitionis vestigia) si-
gna & indicia inquirēdi Robustū.

Robustus.

Ordines in
militia

Veniat) concedit q̄ Scaurus ideo veniat. Vereor) tñ timeo. Ne frustra)
veniat. Municipi) ex eadē patria Como. Impetrauerā) obtinuerā ab imperatore. Ordines) q̄ decurijs præ-
ordinarij dicebant, & principes q̄ primos ordines ducebāt. Aelianus centurionē q̄ præficiū duab; quadruplarib;
a nonnullis dictū ordinariū asserit. Ordinē aut Liuius in bello refert habuisse sexagenos milites, duos cēturiones,
vexillariū vnū: is lib. vij. ab vrbe cond. tradit latā esse legē militarē, quæ sacrata appellaret: & in ea cautū, ne quis
vbi Trib. mil. fuisset, postea ordinū ductor esset. vbi ductor ordinum nihil aliud est q̄ primipilaris dignitas, sicut
apud M. T. in Philippicis scribit. Et Tacitus ingit, Redditi plerisq; ordines: & mox, adimēdis assignādisue militię
ordinibus. Tranquil. in Cæsare, qbus ex cōmendatione Pōpeij ordines dederat, potestātē transeundi ad eū oīm
bus fecit. Instruendum) rebus necessarijs, vt armis & equis. Exitu) illius Crispi. Interceptus) interfectus,

C. PLIN. MACRO SVO S.

Vām multū interest, quid a quoq; fiat, eadē
em facta claritate vel obscuritate faciērium
aut tolluntur altissime, aut humillime depri-
munt. Nauigabā per Lariū nostrū cū senior
amicus ostendit mihi villam, atq; etiam cubi-
culum, quod in lacū prominet. Ex hoc inquit aliquādo mu-
niceps nostra cū marito se præcipitauit. Causam requisitū.
Maritus ex diutino morbo circa velāda corporis vlceribus
putrescebat. Vxor, vt inspiceret, exegit: neq; em quenq; fla-
delius iudicaturū, posset ne sanari, vidit, desperauit. horta-
ta est, vt moreretur, comesq; ipsa mortis, dux, immo & exē-
plum, & necessitas fuit. Nam se cū marito ligauit, abiecitq;
in lacum. Quod factum, ne mihi quidem, qui municeps, nisi
proxime auditū est: non quia minus illo clarissimo Arrie fa-
cto, sed quia minor est ipsa. Vale.

C. PLIN. HISPANO SVO S.

Cribis Robustū splendidū equitē Ro. cum
Attilio Scauro amico meo Oriculū vsque
cōmune iter fecisse: deinde nusq̄ cōparuisse:
petis vt Scaurus veniat, nosq; si potest,
in aliqua inquisitionis vestigia inducat. Ve-
niet, vereor ne frustra, suspicor em tale ne-
scio quid Robusto accidisse, quale aliquādo Metilio Crispo
municipi meo. Huic ego ordines impetrauerā, atq; etiā pro-
ficiscēti quadringenta milia nummū ad instruendū se, or-
nandumq; donauerā: nec postea aut epistolā eius, aut aliā
quem de exitu nunciū accepi. interceptus ne sit a suis, an
cū suis non dubiū: certe nō ipse, quisq; ex seruis eius apparu-
it, vtinā ne in Robusto idē experiamur, tamen accersamus
Scaurū, demus hoc tuis, demus optimi adolescentis hone-
stissimis precibus, qui pietate, mira etiā sagacitate patrem
querit: dii faueant, vt sic inueniat ipsum, quemadmodum
iam cum quo fuisset, inuenit. Vale.

moris) Tranquil.
Eum) Scaurus
ad dandū
etiam de
Scaurus
ad dandū

C. PLIN.
effule, in
quidem
placuerit
fingere
nunc sim
mili liberos
pores ex ve
tingat.

de, quod
& si non ad
tanq; liber
ius videbā
tate decerne
mo cuiq; de
do magis p
diffimulati
lud meum
eadem place
aliquid vel
trum etiam

tum nomine ob
du) Scaurus
latam) Scaurus
tione, qui) Scaurus
gerit) Scaurus
actus) Scaurus
cups em) Scaurus
for. Optim
vum, alius al
doi. Illud) Scaurus

mortu⁹. Tranquil. in Augusto, Intercepto cōmunis filij pignore. Est em̄ interceptum quasi totū capere. Tereti⁹ in Eunuchio, Qd⁹ nos capere oportet hęc interceptum. Experiamur inueniam⁹. Dem⁹ hoc) cōcedam⁹ hoc, tale illud dandū p⁹ vxoris, dandū filiæ lachrymis, dandū etiā nobis amicis. Adolescētis) filij ei⁹. Sagacitate) astutia, industria. De canibus sagacitas proprie dicitur qui aduenientē sagaciter adorian⁹. Seneca prudentiam a sagacitate, sic distinguit, Laqueis captare feras & fallere visco: atq; etiā magnos canibus circumdare saltus: omnia ista sagacitas hominum non sapientia inuenit. Cum quo) cum Attilio Scauro.

Interceptum
Sagacitas.

C. PLIN. SERVIANO SVO S.

Audeo & gratulor, q⁹ Fusco Salinatori filiam tuam destinasti. Domus patritia, pater honestissimus, mater pari laude. Ipse est studiosus, literatus, etiā disertus, puer simplicitate, comitate iuuenis, senex gravitate: neq; enim amore decipior. Amo quidē effuse, ita officiis, ita reuerentia meruit, iudicio tamen, & quidem tanto acrius, quanto magis amo: tibiq; vt qui explorauerim spondeo habiturum te generum, quo melior fingi, ne voto quidem potuit. Superest, vt auum te q⁹ maturissime simillimū sui faciat. Quā felix tempus illud, quo mihi liberos illius, nepotes tuos vt meos vel liberos vel nepotes ex vestro sinu sumere, & quasi parī iure tenere contingat. Vale.

C. PLIN. SEVERO SVO S.

Rogas, vt cogitem, quid designatus Consul in honorem principis censeas. Facilis inuentio, non facilis electio. Est em̄ ex virtutibus eius larga materia, tamen quod sentiam, indicabo, si prius hæsitationē meam, ostendero. dubito num idem tibi perdere, quod mihi debeam. Designatus ego Cōsul omni hac, & si non adulatione, specie tamen adulationis abstinui: nō tanq⁹ liber & constans, sed tanq⁹ intelligēs principis nostri: cuius videbā hanc esse p⁹cipuā laudē, si nihil quasi ex necessitate decernerem. Recordabar etiam plurimos honores pessimo cuiq; delatos, a quib⁹ hic optimus separari non alio modo magis poterat, q⁹ diuersitate censendi, quod ipsum non dissimulatione & silentio præterii, ne forte non iudiciū illud meum, sed obliuio videretur. Hoc tunc ego, sed om̄ibus eadem placent nec conueniunt quidem. Præterea faciendū aliquid vel non faciendū vera ratio, cū hominū ipsorū, tum rerum etiam ac temporum conditione initur. Nam res

tutum nomine obrepunt: temeritas sub titulo fortitudinis latuit: moderatio vocatur ignauia pro cauto timidus accipitur: adulamur etiam brutis si Columellæ credimus præcipiēti ad boues illigatos cum quadam adulatione accedendum. Specie) forma, apparentia. Non tanquam liber & constans) non abstinui adulatione, quod libertate dicendi & constantia vsus sim: sed quia intelligebam Traiani virtutes eas esse, quę nō indigerent blanditijs. Intelligens principis nostri) sciens hanc esse laudem Imperatoris. Necessitate tanquam coactus ab eo, quod fit sub malis principibus. Decernerem) censerem. Pessimo cuique) Imperatori. non princeps em̄ Caligula sed monstrum, cognominatus est Pius, castrorū filius, pater exercituū, & optimus max. q⁹ Cæsar. Optimus) quod cognomentū Traiano inditū est ab optimis moribus. Diuersitate censendi) vt vnus vnum, alius aliud in honorem principis decerneret, neq; idem omnes. Non præterij dissimulationem) aperte dixi. Illud) si silentio præterij, sic non videretur factum meo iudicio, sed obliuione. Iudiciū) recta ani-

Audeo) Seruiano principi viro gratulatur, q⁹ filiā suā Fusco Salinatori vxorem dare decreuisset, cuius virtutes plurimum probat, optatq; filios similes ei nasci. Destinasti) sponsam decreuisti. Domus patricia) est Salinatori domus Senatoria, cuius maiores patres, id est Senatores fuerunt. Honestissimus) honorib⁹ auctus & decoratus. Comitatus) facit. Officijs) in me præstitis. Iudico) examino diligenter causas cur eum laudo: nec amore decipior: neque enim soli maligni iudicant. Vt qui explorauerim) tanq⁹ is qui penitus eum inspexerim. Auum te faciat) suscepto filio. Simillimum sui) te optimū virū sicut ipse Fusco est. Pari iure) tanq⁹ parentē & illum tanquam filium.

ARGV.

Rogas) Seuerū Cos. Traiano designatum consulentem quid censeret in laudem principis, docet Secundus exemplo suo quid faciendum, sed illi datam materiam cēsendi, & noua & maiora rebus nuper ab Imperatore præclarioribus gestis.

ARGV.

Censeas) decernas: nam Consules designati in honorem principis aliquid decernebāt. Malo) magis probo. Duplex lectio circumfertur, scribā tamen quod sentiam vel quod malo indicabo. altera, tamē quod sentio indicabo.

Quod) mihi suasi. Hac adulatione) qua ceteri vtuntur voce, & gestu promerendi fauoris gratia. & quanq⁹ Seneca plura interdum alibi de adulatione scribat, eum tamen libro vi. epistolarum dicentem audiamus, Adulatio inquit similis est amicitie: non imitatur illam tantum, sed vincit, & præterit: apertis & propitijs auribus recipitur: & in præcordia vna descendit: eo ipso gratiosa, quo lædit, vitia nobis sub vir-

Adulatio

mi examinatio: nam qui veris rationibus mouetur, bene meminit: qui adulatione, facile obliuiscitur. Hoc tunc ego) censui cum Consul designatus eram. Conueniunt) decora sunt. Conditione) hominum: si fiunt clariores, vel obscuriores, ac deinceps. nam nisi hominum, rerum, temporum conditionem recte consideraueris, antequam negocia aggrediaris, facile decipieris. Initur) quid si mutatur, ut est in pontificio exemplari. Recentia opera) bellum Dacicum deuicto rege Decibalo, de quo libro octauo commodius. Noua) novos honores. nam secundum Tacitum noua in rempublicam merita non usitatis vocabulis sunt honoranda. Tunc) cum gessi Consulat. In partes consilij tui) adiuuare consilium tuum scribendo, quid ipse Consul fecissem.

ARGV. **S**Cio) Admittit Pontij excusationem quod sibi non occurrisset: & fructus quos miserat scribit recepisse, denunciando in futurum ut modum donis imponeret. Praecurrere) praeuenire ut me susciperes. Huc) in Campaniam. Qua) tum ex codice antiquo, de qua dictio alibi uberior tractatum est. Improbe) rustice feci accipiendo eas. Illis) tuis. Fecissem) accepissem. Adhibebo modum) nihil accipiam vel parce. Etiam) confirmantis aduerbium, ut alibi.

ARGV. **A**Vidius) Numidium Quadratū, quem iam foro assignauerat exēplo sui moneret quas causas agere debeat: imprimis ut multū studeat, ut quod tuis opus fuerit, sit paratus ad dicendum: interdum tamen standū necessitati, quod ipse quandoque fecisse testatur dum mandatis Senatus pareat: cuius iussu refert orationes a se habitas. ¶ Auidius Quietus) Auidij sit mētio apud Africanum iuriconsultum. Auidium Nigrinum Procos. sub Domitiano testantur epistolae Secundi & Traiani: & Vētidium Quietum lego fuisse. Seuero imperante. Lufius vero Quietus, quā apud Eusebiū in Chronicis corrupte legatur Lusias Iudaeos rebellantes Mesopotamia exterminauit: nam aduersum eos aciem struens infinita milia interfecit, ob quae Iudaeae procurator a Traiano decernit: postea sublati Mauris, quos regebat, quia suspectus imperio fuerat, ab Adriano est exarmatus auctore Spartiano.

Auidius
Quietus

Quo) multa Thraseae & dicta & facta probaret: an potius quod gauderet consuetudine Auidij. nam legitur etiam, quo non gaudeo. Non minus gaudeo) scilicet quā me diligeret. Thraseae) Patris Thraseae. Familia) amicus, quasi ex eadem familia eius Thraseae. Praecipere solitum) Thraseam consueuisse hoc iubere. Cur amicorum) cur praeciperet amicorum causas suscipiendas. Non eget interpretatione) satis enim manifestum omnia pro amico facienda, modo non excedant verecundiae terminos. Destitutas) causas periculosas & derelictas ab alijs propter difficultatem, putabat suscipiendas. Cur pertinentes ad exemplum) causas futuras bono exemplo legentibus & audientibus. nam exemplorum quaedam comparata sunt ut nos instruant ad bonū: quaedam ad malū declinādū. Hae) tria. Ambitiose) faciā ambitionis & honoris causa. Claras) causas famosas. Gloriam) respectu laudis. Idem) ut agas illa quatuor causarum genera. Est enim in pontificio codice. lo) eo idem huiusmodi lectio, id est suam causam: hos terminos, quia me consului. Vsum optimum dicendi magistrum) quod frequenter Marcus Tullius testatur, ut primo & tertio de Oratore: item de perfecto orato-

centia opera maximi principis praebent facultatem: noua, magna vera censendi: quibus ex causis (ut supra scripsi) dubito an idem nunc tibi, quod tunc mihi suadeam. Illud non dubito, debuisse me in partes consilij tui ponere, quid ipse fecissem. Vale.

C. PLIN. PONTIO SVO S.

SCIO quae tibi causa fuerit impedimento, quo minus praecurrere aduentum meum in Campaniam posses: sed quanquam absens totus huc migrasti, tantum mihi copiarum tam urbanarum quā rusticarū nomine tuo oblatum est, quas omnes improbe accepi tamen. Nam me tui, ut ita facerem rogabant: & verebar ne & mihi & illis irascereris, si non fecissem. In posterum nisi adhibueris modum, ego adhibebo. Etiam tuis denunciaui, si rursus tam multa attulissent, omnia relatu-ros. Dices oportere me tuis rebus ut meis uti: etiam, sed perinde illis ac meis parco. Vale.

C. PLIN. QVADRATO SVO S.

AVidius Quietus, qui me vnice dilexit, & quo nō minimum gaudeo, probauit, ut multa alia Thraseae (fuit enim familiaris) ita hoc saepe referebat, praecipere solitum suscipiendas esse causas, aut amicorū, aut destitutas, aut ad exemplum pertinentes. Cur amicorum? non eget interpretatione. Cur destitutas? quod in illis maxime & constantia agentis, & humanitas cerneretur. Cur pertinentes ad exemplum? quia plurimum refert bonum an malum induceretur. Ad haec ego genera causarum, ambitiose fortasse, addam tamen claras & illustres. æquum enim est agere nonnunquam gloriae, & famae, id est suam causam: hos terminos, quia me consului, dignitati ac verecundiae tuae statuo. Nec me praeterit, vsum & esse, & haberi optimum dicendi magistrum. Video etiā

re: ac pro
dubium
cepere
tur
habere
cross
multos
do
Pollionis
tum est
de, quia
cultas:
ti, quo
firmata
diebat
cum
ramen
rationis
tamen
ad
Mafiam
Adfui
fitum
plecti
quilege
gis, cui
legatus
mis & in
Senatu
libi
rum
te fecisse
dedit
par
nec
celat
sa. Iulius
seae) ex
ut ad
primere
se de
cundo
vide
virent
cognita
venit
cogit
im
Clement
dam
Eo, &
in
mo
tutionem
tius
em
pita

re: ac pro Cor. Balbo. Illud dictum. Vel tanquam Pollionis) quis circumferatur tanq̃ Pollionis dictum, Pollionis dictum.
 dubitat tamen an illius sit. Commode) bene. Assiduitate) dicendi continuatione. Facilitas) secutus est præceptorem Fabium, qui lib. x. inquit, Scribendo dicimus diligentius, dicendo scribimus facilius. Facultas) legitur etiam doctrina, sed magis placet facultas, id est copia. Nec vero Isocrati) non obfuit Isocrati quo minus Isocrates
 haberetur summus orator, q̃ non auderet in publicū prodire ad causas agendas debilitate vocis & pudore. Isocrates Atheniensis rhetor vt Plutarchus in eius vita scripsit sui temporis insignis, in cuius labris siren infederat,

multos paruo ingenio, literis nullis, vt bene agerent agendo consecutos. Sed & illud quod vel Pollionis, vel tanquā Pollionis accepit, verissimum experior. Commode agendo factum est, vt sæpe agerem: sæpe agendo, vt minus commode, quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis, quam facultas: nec fiducia, sed temeritas paratur. Nec vero Isocrati, quo minus haberetur summus orator, offecit: quod infirmitate vocis, mollitie frontis, ne in publico diceret, impediebatur. Proinde multum lege, scribe, meditare vt possis, cum voles dicere: dices, cum velle debebis. Hoc fere temperamentum ipse seruauit: nonnunquam necessitati, quæ pars rationis est, parui. Egi enim quasdam a Senatu iussus, quo tamen in numero fuerunt ex illa Thraseæ diuisione, hoc est ad exemplum pertinentes. Adfui Baticis contra Bæbium Massam. quæsitum est an danda esset inquisitio, data est. Adfui rursus, iisdem quærentibus de Cæcilio Classico, quæsitum est an prouinciales vt socios, ministrosq̃ Proconsulis plecti oporteret. pœnas luerunt. Accusauit Mariū Priscū, qui lege repetundarum damnatus vtebatur clementia legis, cuius seueritatem immanitate criminum excefferat, relegatus est. Tuitus sum Iulium Bassum, vt incustoditum nimis & incautum, ita minime malum, iudicibus acceptis in Senatu remansit. Dixi proxime pro Vareno postulante, vt sibi inuicem euocare testes liceret, impetratum est. In postea opto vt ea potissimum iubeat, quæ me deceat vel sponte fecisse. Vale.

debebis velle) cum occurret tibi vna prædictarum causarū. Temperamentum) modestiā, continentiam. Quæ pars est rationis) nullis enim subiaceret legibus, & feriis caret tradente Palladio: demū ἀνάγκη οὐδὲ θεὸς μαχόνται, id est necessitati ne dii quidē repugnant: nā cogit ad effectū, quæ a fato dependent: vnde in officijs scripsit Cicero necessitati esse parendū. In græco epigrammate παντολὸς ἀνάγκη appellata, q̃ oia audeat: fit aut̃ sæpius virtutis causa. Iussus) prædiximus interdū dari litigantibus aduocatos a Senatu. Fu erūt) aliquæ causæ. Ex illa diuisione Thraseæ) ex ea diuisione causarū, quas Thrasea præcipiebat suscipiendas: hoc est id genus qd̃ pertinebat ad exemplū vt adesse Baticis, q̃ expilati essent a Bæbio Massa & Cæcilio Classico. Exemplum) vt bonos tueri, & malos opprimere debeamus. Bæbiū Massam) Hæc rē latius cōplectitur lib. vii. ad Tacitū scribens: illic tamē nulla expressio de inquisitione fit mentio, sed cum referat fuisse damnatum, sequitur vt præcesserit inquisitio. Rursus) secundo. nā ter egit pro Baticis, qd̃ lib. iij. ad Macrinum testatus est: tertio se munere functum pro illis scribens, vnde subiungit iisdem Baticis lamentantibus, q̃ Classicus prouinciam spoliasset, contentio fuit an ministri ei venirent puniendi, q̃ operam suam ad turpe ministerium præstassent. res ista iam longa, & præcedenti epistola cognita. Prouinciales) Baticos, qui se implicauerant rapinis Proconsulis: neq̃ enim ita defendebantur, vt negarent, sed vt necessitati veniam deprecarentur. esse enim se prouinciales & ad omne Proconsulū imperium metu cogi. verum Secundus probauit ministerium esse crimen, & ideo multi damnati. Mariū Priscū) Proconsulem Africæ. laculenta epistola hoc iudicium iam enarratum, vt Iuuenalem idem bis vellicantem omittamus.

Clementia legis) quæ iubeat vt ablata restitueret, verum maiore pœna digna flagitia commiserat, quibusdam crudeliter excarnificatis. Immanitate) crudelitate, dum accepta pecunia punit Equitem Romanum exilio, & septem eius amicos morte. Item alium Equitem Romanum multis cruciatibus dilacerat. Relegatus) in exilium actus interdicta vrbe Italiaque. Tuitus) vocabulum raro inuentu. Paulus tamen. ff. quinquagesimo titulo de vacatione, Qui publicum, inquit, negocinm tuitus sit, & cæteri Iurisconsulti frequenter dixerunt, vt Vlp. ff. xliii. Verbum sane illinc deductum, vt secundum aliquos ædituus. Iulium Bassum) qui sortitus Bithyniam rediit reus. relegere ex libro quarto super hoc epistolam ad Vrsū. Incustoditum) simplicem improvidum dum munera contra legem accipit. In Senatu) in ordine Senatorio: veruntamen eius acta rescissa testatur in Epistolis ad Traianum. Impetratum est) hoc vidimus libro quinto ad Vrsū.

si Philostrato credimus, in compositione plusq̃ diligens, nitidus, comptus, & palæstræ q̃ pugnae magis accommodatus, omnes dicendi vices sectatus est, cuius eludo tanq̃ ex equo Traiano innumeris principis exierunt. Lege vitam eius apud Plutarchum, Philostratum & Dionysium. Offecit) obstitit. Infirmitate vocis) Mollitie frontis) Fuit enim exigua vocis & verecundi pudoris. Cicero. ij. de Oratore, Vt ille inquit pater eloquentiæ de se Isocrates scripsit ipse, pudore a dicendo & timiditate ingenua refugisti. nam Isocrates in oratione cui titulus, ἀναθηναϊκός talia de se fassus, Scio naturā ad res gerendas infirmiorē & debiliorem q̃ opus sit. nā ad orationes neq̃ exactam neq̃ omnino inutilem, sed iudicare quidē de vnaquaq̃ re veritatē magis potentem, q̃ scire pollicentibus: verum agere de his in concione multorum audacter hominū omnibus (vt verū dicā) inferiorē: nam adeo mācus vtriusq̃ rei sum, quæ vim habent apud vos vocis & audaciæ, vt nesciā si quis alius ciuiū sit. Hæc ad verbū traduximus super premissis græcis verbis, ne in his videamur nimium inolescere. Meditare) te declamando exerce: μελὶται enim declamatio dicitur. Cū

Necessitas

Iubeant) Senatores: nam praedictas causas egerat iubente Senatu. Quae) ea genera causarum quae mihi deco-
ri sint ac si sponte fecissem & elegissem.

ARGV. **D**ebemus) Quassata prosoceri sui villa ex vetustate, querit praeficere praedio aliquem virum durum & agrestem, qui intersit operi reficiendo. Natales tuos) nobilitatem tuam manifestam per Camillianam villam, quam maiores tui tibi reliquerunt: an potius q̄ ibi natus erat Fabatus. Sunt qui legant nouales tuos scilicet agros propter sequentia, praesertim illud, rusticorum autem praediorum administratio. Nostro

Tuitus.
Tuitio,

C. PLIN. FABATO SVO S.

Debemus me Hercule natales tuos perinde ac nostros celebrare, cum laetitia nostrorum ex tuis pendeat, cuius diligentia & cura hic hilares, istic securi sumus. Villa Camilliani quam in Campania possides, est quidem vetustate vexata, ea tamen, quae sunt preciosiora aut integra manet, aut leuissime lesa sunt. Attendimus ergo ut quam saluberrime reficiantur. Ego videor habere multos amicos, sed huius generis, cuius & tu quaeris: & res exigit prope neminem. Sunt enim omnes rogati & urbani: rusticorum autem praediorum administratio poscit durum aliquem & agrestem, cui nec labor ille grauis, nec cura sordida, nec tristis solitudo videatur. Tu de Rufo honestissime cogitas. Fuit enim filio tuo familiaris, quid tamen nobis ibi praestare possit, ignoro, velle plurimum credo. Vale.

qui sub umbra ciuitatis intra moenia desides cunctarentur q̄ qui rura colerent administrarentur segniores visi. Eligendus est rusticis operibus ab infante duratus & inspectus experimentis, si tamen is non erit de ijs praeficiatur qui seruitutem laboriosam tolerauerunt mediae sit aetatis & firmi roboris peritus rerum rusticarum: aut certe maxime curae quo celerius addiscat: Sordida) vilis. Solitudo) quod solus & sine urbanorum contubernio viuatur: hinc Columella vetat nundinas villicum frequentare, ut semper in opere sit. Honestissime) cum honore tuo est enim vir tibi amicus. Familiaris) domesticus. Nobis) in rem nostram. Ibi) in rebus rusticis. Posit praestare) possit facere, Est alia lectio, Quid tamen noui sibi praestare possit ignoro. ut sit sensus, nescio qd noui praeterquam consueuerat, quod non facit in re praesenti sibi deponat, & assumat praestandum, quanuis credam habere bonam mentem praestandi plurima. in antiquo codice pro credo legitur scio.

ARGV. **E**Vocatus) Secesserat Traianus ad Centumcellas, quo consilij gratia Secundum cum multis Senatorum euocauerat: ibique Claudius Aristo ab inuidis accusatus absoluitur. Gallia adulterij rea cum adultero condemnatur, tertio die cognouerunt codicillos Iulij Tyronis, sed haec iudicia remissiones variabant, nam

Centum-
cellae.

Ephesus

C. PLIN. CORNELIANO SVO S.

EVocatus in consilium a Caesare nostro ad Centumcellas (hoc loco nomen) longe maximam cepi voluptatem. Quid enim iucundius q̄ principis iustitiam, grauitatem, comitatem, in secessu quoque ubi haec maxime

Senatores adhibebantur ceterum iucundissimi principis, & xenijs donabantur. Haec Secundus amico suo Corneliano scribit: ac postremo portum a Traiano iam semistructum summa cum euidentia representari. Euocatus) ab urbe accersitus. In consilium) ad sententiam dicendam, ad iudicandum. Centumcellas) abest a Corneto passuum milia decem, portus celebris arcem habens munitissimam, cui ciuitati veteri nomen est: olim Centumcellensis portus: paruo enim spatio abest Centumcellensis oppidi locus a Barbaris dirutus, in quo diuum Augustinum libros de trinitate tradunt scripsisse. Neque in hoc Blondus est audiendus, cum refert Plinium dicere Adrianum Imperatorem centum iudicibus ad audiendas publice causas se praesente institutis cellas totidem aedificasse, cum neque Adrianum, sed Traianum, neque centum cellas totidem iudicibus excitasse tradat. Centumcellas oppidum fuisse Italiae saepe fit mentio in bello Gotico, quem Leonardus Aretinus latinitate donauit. hodie quoque portus vetustissimus extat, in cuius ostio insulae forma cum dimidiata turri. Hoc nomen est. Loco illi) Centumcellarum. Iustitiam) grauitatem in cognoscendo & iudicando. Comitatem) in conuiuijs. Recluduntur) ostenduntur, aperiuntur haec virtutes. Iudicis) Traiani. Ephesiorum princeps) primus in urbe Epheso. Ephesus ciuitas Ioniae celeberrima, & portus in sinu. Herodotus Lydiae esse dicit, vocatur & Smyrna ab Amazone Smyrna appellata: & Samorna & Ortygia & Ptelea, ibi erat templum Dianae urbs in cauo loco condita, tempestate submersa fuit multis interemptis. Lyfimachus ciuitatem transtulit, ubi nunc est,

quam ab vxore sua Arsinöen nominauit, sed eo mortuo priorem appellationem resumpsit. Hæc Stephanus. Innoxia popularis) populo gratus sine damno alicuius vel innoxia popularitatis ad idem. Inde) quia populo erat acceptus. Inuidia) orta est in eum. Delator) accusator. Dissimilis) malus. Immissus) subornatus & instructus in illius accusationem. Ab dissimillimis) a pessimis & populo ingratis. Vindicatus) irrogata accusatori merita pœna. Honores) magistratus. Suam dignitatem) nam mariti honor ad vxores re-
dundat. Vlpianus. ff. i. Fœminæ nuptæ clarissimis personis clarissimarum personarum appellatione tenentur,

recluduntur, inspicere? Fuerunt variæ cognitiones, & quæ virtutes iudicis per plures species experirentur. Dixit eausam Claudi⁹ Aristo princeps Ephesiorum, homo munificus, & innoxia popularitatis: inde inuidia, & ab dissimillimis dissimilis delator immissus. Itaque absolutus vindicatusque est. Sequenti die audita est Galitta adulterii rea. Nupta hæc Tribuno militum honores petituro: & suam & mariti dignitatem centurionis amore maculauerat, maritus Legato Consulari: ille Cæsari scripserat. Cæsar excussis probationibus, centurionem exauctorauit, atque etiam relegauit. Supererat crimini, quod nisi duorum esse non poterat, reliqua pars ultionis, sed maritum non sine aliqua reprehensione patientiæ, amor vxoris retardabat: quam quidem etiam post delatum adulterium domi habuerat, quasi contentus æmulum remouisse. Admonit⁹, ut perageret accusationem, peregit inuitus, sed illam damnari etiam inuito accusatore necesse erat, damnata, & Iuliæ legis pœnis relicta est. Cæsar & nomē centurionis, & cōmemorationē disciplinæ militaris sententiæ adiecit: ne oēs eiusmodi causas reuocare ad se videretur. Tertio die inducta cognitio est multis sermonibus, & vario rumore iactata Iulii Tyronis codicillis, quos ex parte veros esse constabat, ex parte falsi di-

formis enim dignitatem clarissimam mariti tribuunt. Centurionis amore) capta desiderio centurionis cum quo adulterium committebat. Maritus) Galittæ coniux scripserat. Legato Consulari) nam centurio Tribuno, Tribunus Legato parat. Tribunus igitur Legato Consulari rem scripserat, ille vero Traiano. Excussis probationibus) diligenter examinatis testibus. Centurionem exauctorauit) remouit a primipilatu secundum leges. Arrianus de re militari adulterio vel aliquo iudicio publico damnati inter milites non sunt recipiendi. Auctora re autem est pecunia addicere si bi aliquem: exauctorare vero a mercede constituta remouere aliquando tantummodo pro repudiare sumitur. Macrobius, Exauctorata inquit verba iam desueta & abolita: sic Seruius dixerat sententiam exauctorari seruauit legis ordinem. Traianus quæ precipit ab adultero accusationem incipiendam: neque aliter ad mulierem perueniendum, nisi illo reo pacto. Et præter Vlpianum Mar-

Auctora re.
Exauctora re.

cellus, Nupta inquit non potest accusari non tantum ab eo qui adulterum accusauit, nec obtinuit, sed nec ab alio quidem si adulter absolutus est: proinde si per collusionem cum adultero constituerit, fueritque absolutus dedit mulieri nuptæ aduersus omnes securitatem. Crimini) adulterio. Nisi saltem) ad minus. nam adulterium non potest esse vnius tantum. Reliqua pars ultionis) ut Galitta puniretur. Retardabat) ab accusatione. Domitianus Equitem Romanum ob reductam in matrimonium vxorem, cui dimissa adulterij crimen intenderat, condemnauit. Non sine reprehensione) criminis lenocinii. Seuerus & Antoninus Imperatores, Crimen lenocinii contrahunt, qui deprehensam in adulterio vxorem in matrimonio retinuerunt. Marcellus ad legem Iuliam de adulterijs, & stupro, Mariti lenocinium lex coercuit, qui deprehensam vxorem in adulterio retinuit, adulterumque dimisit: debuit enim vxori quoque irasci, quæ matrimonium eius violauit. Delatum) accusatum. Adulterium) Papinianus ad legem Iuliam de adulterijs & stupro. Lex Iulia stuprum, & adulterium promiscue appellat, sed proprie adulterium in nuptam committitur, propter partum ex altero conceptum composito nomine. Aemulum) riualem centurionem. Remouisse) relegasse. Admonitus) a Traiano. Ut perageret accusationem) ut vxorem Galittam condemnandam curaret, Peregisse autem, ut Iurisconsultus. ff. quadragesimo octauo ad legem de adulterijs asserit: non aliter quis videtur, nisi & condemnauerit. Adulterij autem accusatio ex consensu Iurisconsultorum imprimis ad maritum pertinet: & marito iure mariti accusanti illi præscriptio obijcitur: si lege prodidisse dicatur, ob hoc quod aggressus accusationem adulterij accusare destitit, quique in adulterio deprehensam retinuerit in eum pœna statuta. cuius metu quam inuitus Tribunus vxorem ream peregit. Inuito accusatore) nam adulterium publicum crimen est, & reip. causa constitutum. Vlpianus de publicis iudicijs, Non omnia inquit iudicia in quibus crimen vertitur publica sunt, sed ea tantum quæ ex legibus iudiciorum publicorum veniunt, ut Iulia maiestatis. Iulia de adulterijs vnde non in manu mariti erat ab accusatione desistere, verum ponamus aliquo casu destitisse alium exercere uti le erat: nam & pater adulteræ & alij accusare poterant, si prius adulterum condemnassent. Relicta pœnis) damnato pœnis lege Iulia de adulterijs constitutis, quæ temeratores aliarum nuptiarum gladio punit. Sententiæ adiecit) postquam pronunciauit de supplicio, adiecit huic sententiæ se suscepisse hanc cognitionem adulterij, propter disciplinam militarem quam corrigere pertinebat ad se: nam post Augustum iam collapsam militarem disciplinam Traianus seuerissime restituit. Eiusmodi) adulterij flagrabat enim orbis innumeris adulterijs quod Iuuenalis notabiliter flagellat. Reuocare) ab ordinarijs magistratibus ut a Prætoribus sibi vendicare. Iactata) priusquam introducerentur vulgata. Codicillis) de testamento. Substuebantur crimini) accusabantur, agebantur rei tanquam id crimen fecissent. In Dacia) dum bellum gereret contra Decibalum Dacorum regem, cui bis intulit bellum. Communiter) ex consensu omnium. Diē dixerat) dederat diē quo in ius conuenirent, citauerat partes:

Reū peragere.

Polycletus

ad constitutum diem. Reuerentia) respectu Traiani q̄ eius libertus esset. Remitterent accusationem) iudicio absoluerent, & ab accusatione liberarent. Dixerat) Traianus. Polycletus) quem scribit Tacitus vnum ex libertis magna Neronis spe missum in Britāniam ad gignendam auctoritate sua inter legatum & procuratorem concordiam, & ad rebelles barbarorū animos pace componendos: nec defuit Polycletus quo minus ingentia, gmine, Italiae Galliaeque grauis postq̄ oceanum transmiserat militibus quoque Ro. terribilis incederet. sed hostib⁹ irrisui fuit apud quos flagrante etiam, tum libertate nondum cognita libertinorū potentia erat, mirabanturq̄ q̄ dux & exercitus tanti belli confector seruitijs obediret. Et Di-

on inquit, seorsum a Nerone Polycletus agebat, populabatur, rapiebat omnia quaecunq̄ poterat. Hinc apd Tacitū legimus libertū Vitellij Asiaticum potētia equasse Polycletos, Patrobios & vetera odiorū nomina. Non erat igitur Traianus alter Nero qui tantum libertis suis permetteret rapinarum. amauit quidem ille suos libertos, sed vt eos libertos non dominos haberet. vnde in Panegyrico scripsit, Tu libertis tuis sumum quidem honorem, sed tantum quam libertis habes: abūdeq̄ sufficere his credis, si probi & frugis existimentur. Scis em̄ precipuum esse indicium non magni principis magnos libertos. Dilationem) comperendinationem. Petentibus) Senecioni & Eurythimo. Exacto tempore) cum aduenisset dies designatus cognitioni. Confederat) pro tribunali cum Senatoribus quos habebat in consilio auditurus vtrasq̄ partes. Intrauerunt) ad dicendam causam venerunt. Agere) dicere causam. quia heredum quidam Eurythymo accusationem remittebant. Detulissent omnes) vno consensu accusationem omnes inchoassent: aut si illi desisterent ab accusatione, sibi quoque liceret abire. Suspicionibus relinqui reos, quod omnes suspicarentur reos non carere crimine, si respectu Caesaris contra illos agere desisterent. Isti) Senecio & Eurythimus. Ego) quod videntur desistere mea causa non reorum. Nos) Senatores. *ἰσίσασθε*) scitis, vel *ταύσαντες*) constituite, decernite. Isti) heredes. Volunt quari) volunt vt quæramus. Quod sibi licuerit non

Calumnia.

accusare) quod possunt iure desistere ab incepta accusatione. Consilij) Senatus. Agerent) persequerentur accusationem. Pronunciaturum) damnaturum heredes. De calumnia) quæ est vexatio alicuius in litibus per fraudem & frustrationem. nam calumniari est morari & frustrari a verbo caluo: & calumniari est falsa crimina intendere secundum Marcellum ad Senatusconsultum Turpilianum, & calumniatoribus poena lege Rhemina irrogatur, contra quos Imperatores Honorius & Theodosius hæc constituerunt. Quisquis inquit criminis intendit non impunitam fore nouerit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicij. Lege enim duodecim tabularum cautum erat, vt calumniator idem pateretur quod reus si conuictus esset Imperator, Valens & Valentinianus, Fallaciter incusantibus maxime post exhibitionem accusati nullus iuris color, velut deriuata excusatione proficiat, non publica abolitio, non priuata, non specialis indulgentia, ne beneficium quidem publicum. Plura. ff. tertio. & Codice de calumniatoribus. Remissiones) voluptates, solatia. Cœnæ) principis Traiani. Modica) cœna frugi exemplo diui Augusti, qui cœnam ternis ferculis, aut cum abundantissime senis præbebat, vt non nimio sumptu, ita summa comitate, vt qui tacentis vel summissim fabulantes ad comitatem sermonis prouocaret. Si principem cogites) respectu maiestates cæsariæ. Solent enim propter summam fortunam principes viuere lautissime. In Panegyrico Traianum laudat, quod cœnæ Romanos adhiberet, & quam frugalitate contraheret, humanitate extenderet. Acromata)

Acroama

integrum est acromata, sed per contractionem fit acromata, quæ secundum Suidam & Gellium interpretes sunt auscultationes. Antisthenes dixisse traditur cum vidisset adolescentem luxuriosum acromatibus deditum, Miserum te adolescens, qui nunquam audisti summum acroma, id est tuam laudem. Facit hic opportune vt acromata intelligam⁹ histriones & mimos. Marcus Tullius pro Publio Sestio, Ille ipse maxime ludius non solū spectator, sed actor, & acroama. Tranquil. in Augusto. Et aut acromata & histriones cœnis interponebat. Plutarchus in symposiis acromata refert solita esse introduci in conuiuium. Lampridius in Alex. omnia acromata populo donauit. Athenæus tradit Antiochum regem iu conuiuijs acromatibus illuisse: & in acromatibus fuisse voluptatem, Cleopatramq̄ cum Antonio celebrasse Athenis bacchanalia in theatro ministrantibus ei acromatibus consuetis ex Italia accersitis ad spectaculum omnium Gregorum, vnde Antonium seipsum edicto ius-

fisse per omnem Græciam appellari Dionysium. Vbi Antiochi regis nimiam comitatem in cōuiuio ostendit, Degustabat, inquit rectus, aliquādo stans ante alios simul etiā cum acroamatibus colludens, id est mimis. sequitur enim, Saltabat tāquā mimorum vnus. Interdum pro choreis ac lusibus idem vsurpauit. Adhuc vocabantur acroamatica in quibus philosophia remotior subtiliorque agitabatur: quæque ad naturæ contemplationes disceptationesve dialecticas pertinebat. lege Gellium libro decimonono capite quarto. Iucundissimis sermonibus) conuenis cum illo panegyrici, Tua benigna inuitatio, & liberales ioci & studiorum honor,

Xenia) munera hospitalia.

Consilij honor) quia constituit Cæsar, quæ Senatores consuluerant. habitus ergo consulatibus honor. Villa) Centumcellæ tunc villa, postea extructo portu in oppidum auctum propter opportunitatem commercii, & frequentiam commerciantium. Velut amphitheatrū) in formam rotundam quale sit amphitheatrum: cuius modum alibi expressimus. Firmissimo opere) solido munimine, & mole. Elaboratur) labore summo construitur. Insula) non admodum magna, sed quæ incurrentes fluctus frangat, & arceat. Obiacens) obstat.

Vtroque) habebat enim portus ille duo ostia. Visenda) mirabili: nam & insula manufacta erat. Latissima nauis) pontonem intelligit, hodie quoque sic appellatum: quo loco pontibus traiciendis fluminibus vti Pontones. tur. Cæsar, Ad reliquos milites equitesque transportandos: pontones, qd est genus nauium Gallicarum, Lyssi reliquit. Author

est Papinianus flumen traici pontonibus. & huius generis nauium meminit Gellius. Adhuc Ausonius in monosyllabis dubitat Pontonem nauem esse contabulatam in duabus lintribus extructam, an pontem. Prouehit) in altum vehit ad augendum insulam. Hæc) saxa. Aggere) coaceruatione. Dorsum) tumulus, sic Virgilius, Dorsum immane mari summo. Impactos) impulsos. Elidit & tollit) secutus est ordinem.

Canum) spumosum, euagatur hic Secundus. Pilæ) maiores lapides. Dionysius Pilam fuisse angularem monstrat libro tertio historiarum: Petra inquit est angularis in foro: super qua posita sunt spolia tergeminarum Albanorum, sed arma quidem collapsa sunt vetustate: petra vero appellationem seruat: Pila dicta Oratia. Apuleius vocat pilam mediam, quæ stabuli trabes sustinebat, & Vitruuius pilatim agere ædificia, per pilas struere. Enatam) genuinam, naturalem. Portus) appellatur conclusus locus, quo importantur merces: & inde exportantur, Vlpiano de verborum significationibus tradente. Nomen authoris) dicitur Traianus Portus, & Ptolemæus post Populoniam Traianum locat portum: nam Traianus Anconitanum portum ex pecunia sua tutiorem reddidit: sicut testatur vetus elogium, quod adhuc illic extat. sed Centumcellarum portum primus ipse construxit, & appellationem a conditore accepit: utrunque fere in medio Italiæ, ut ille mari Adriatico, hic Tyrrheno seruiret. Importuosum) inhospitale, quia ab eo vsque ad Ostiam nullus celebris portus enumeratur.

C. PLIN. QVINTILIANO SVO S.

Vanuis & ipse sis continentissimus, & filiam tuam ita institueris, vt decebat filiam tuam Tutili neptem, cum tamen sit nuptura honestissimo viro Nonio Celeri: cui ratio ciuiliū officiorum ne-

Q Vanuis) Offert dono Quintiliani filie nupte Nonio Celeri. l. milia nummum: plus oblaturus si confideret a modestia patris hoc posse impetrari. ¶ Tutili neptem) filiam Tutili vxorem duxit Quintilianus ex qua filiam suscepit, quam Nonio Celeri desponsauit. Idem libro tertio commemorat Tutilium ætatis suæ Rhetoricæ scriptorem.

Argumentū.

Tullius.

Nonio) Celeri. Nonium Celerem cum Iunio Quintiliano consularum gessisse Frontinus Author. Marcialis ad Auctum scribens, testatur Celerem fuisse virum integrum, & Hispaniæ Proconsulem, libro inquis

sexto, Gratum est quod Celeri nostros legis Aucte libellos. Si tamen & Celerem quod legis Aucte iuuat. Ille meas gentes, & Celtas rexerit Iberos. Nec fuit in nostro certior orbe fides. Maior me tanti reuerentia turbat & aures, Non auditoris iudicis esse puto. Vnde honestissimum virum Secundus appellat. Caninio Celere oratore usus est philosophus Antoninus. Nitoris) maioris cultus. Conditiones) gradus dignitatum.

Comitatu) ancillarum, & famulorum. Quibus non quidem dignitas augetur, tamen ornatur vestis & comitatus non faciunt homines digniores, sed ornant & expoliunt. Instruitur) in quem sensum videtur accepisse Tranquil. in Vespasiano, Vitellij inquit, hostis sui filiam splendidissime maritauit: dorauitq; etiam & instruxit. scilicet suppellectili maritali excoluit. Animo beatissimum) quia summus dicendi rhetor & artifice. Iuue. locus. Iuuenalis felicem eum vocat, & diuitem: hic vero noster modicum facultatibus, respectu sui, qui fuit ditissimus: at Iuue. respectu aliorum rhetorum pauperum & quod ex tenui facultate ad honestas opes processisset.

Tui oneris) ut instruatur honeste: nam suscepit Fabius onus instruendae filiae suae, post obitum suum cunctas facultates illi relicturus: iam enim mares interierant, quod dolenter luxit in Institutionibus. Plus collaturus) maiori summa te iuuissem, quam gratus in praepceptorem Secundus, qui nec egentem nec rogantem opibus iuuit. Collaturus) contulissim. participium futurum praeteriti significationem sustinens. Sola mediocritate) oblatione. L. festertium) quod munus dicit fuisse mediocre.

cessitatem quandam nitoris imponit, debet secundum conditiones mariti veste, comitatu augetur: quibus non quidem augetur dignitas, ornatur tamen, & instruitur. Te porro animo beatissimum, modicum facultatibus scio. Ita que partem oneris tui mihi vindico, & tanquam parens alter puellae nostrae confere quinquaginta millia nummum: plus collaturus, nisi a verecundia tua sola mediocritate munusculi impetrari posse considerem, ne recusares. Vale.

Argumētū.

Tollite) Gloriatur se egisse apud Centumuiros pro Aetia Variola in magna auditorum corona, & vario eum. Praemittit igitur amico Romano quicquid in causa acciderit, & artes suae orationis detegit, quam refert a quibusdam comparari ei, quam dixit Demosthenes pro Ctesiphonte iudicem huius Romanum facit. Tollite cuncta inquit) carmen ex octauo Aeneidos, ubi Vulcanus Aeneae fabricaturus arma iubet ut Cyclopes, quae in manibus habebant, deponerent, cum magis urgentia forent elaboranda. Illi) Vulcani ministri Bronches & Steropes, & nudus membrum Pyragmon, arma diuina, summa, & Vulcani iussu decocta in manus acceperunt. Num superbius potuit) loqui de me & rebus meis, cum me Vulcano, mea vero scripta comparem diuinis Aeneae armis: Neque omnino iocatur cum amico, sed ridendo putat vera dicere: nam sequitur re vera, ut inter meas orationes existimo hanc pulchram.

Ut inter meas) respectu mearum orationum, quae non sunt comparandae aliorum diuinis orationibus.

Aetia Variola.

Certare mecum) contendere ut efficiam meliores orationes, quam antea fecerim, & non superare Demosthenem, vel Ciceronem. Aetia Variola) Sidonius Apollinaris libro octauo ad Rusticum scribens, huius actionis mentionem fecit. C. Plinius inquit, pro Aetia Variola plus gloriae de Centumuirali suggestu domum retulit, quam cum M. Vlpio Traiano incomparabili principi comparabilem panegyricum dixit. Variam vero Helio Gabali auiam Lampridius monumentis protulit. Iudicii magnitudine) M. Tullius in Verre. Iam nunc mente & cogitatione perspicio, quae tum studia hominum, qui concursus futuri sint: quantam magnitudo iudicii sit allatura. Splendide nata) ex equestri familia edita. Quam) postquam. Ille) pater Variolae. Captus amore) damnandus amor in iuvene, sed in sene detestandus. Induxerat nouercam ei) si bi uxorem in domum introduxerat, & nouercam Variolae. Quadruplici iudicio) apud Centumuiros, ubi fiebant quatuor iudicia, ideo erant totidem Tribunalia. Hoc indicatur non solum testimonio Secundi dicentis, tot enim quatuor consilijs conscribuntur, sed etiam Fabij contestantis quatuor iudicia congregari moris fuisse apud Centumuiros. Hae tamen alibi melius enarrata. Centum & octoginta primum terni ex singulis tribubus Iudices electi sunt: ita ut essent numero centum quinque, postea aucti, usque ad centum octoginta. obtinuit tamen usus ut Centumuires dicerentur. Varro enim in Re rustica, inquit, Centumuiralis iudicii numerus non fuit ad amissim, ut cum dicimus mille naues hie ad Troiam. Consilijs) iudicij. Conscribuntur) in antiqua lectione fuit colliguntur. Ingens vrinque aduocatio) magnus aduocatorum numerus ad

Quadruplici iudicio vide lib. iij.

Centumuires qd.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

Tollite cuncta, inquit, ceptosque auferte labores. seu scribis aliquid, seu legis, tolli, auferri iube, & accipe orationem meam, ut illi arma diuina. Num superbius potuit reuera, ut inter meas pulchram. Nam mihi satis est certare tecum. Est haec pro Aetia Variola & dignitate personae, & exempli raritate, & iudicii magnitudine insignis. Nam foemina splendide nata, nupta praetorio viro exhaeredita ab octogenario patre, intra undecim dies, quam ille nouercam ei amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant Iudices centum & octoginta. (Tot enim quatuor

Num superbius potuit) loqui de me & rebus meis, cum me Vulcano, mea vero scripta comparem diuinis Aeneae armis: Neque omnino iocatur cum amico, sed ridendo putat vera dicere: nam sequitur re vera, ut inter meas orationes existimo hanc pulchram.

Certare mecum) contendere ut efficiam meliores orationes, quam antea fecerim, & non superare Demosthenem, vel Ciceronem. Aetia Variola) Sidonius Apollinaris libro octauo ad Rusticum scribens, huius actionis mentionem fecit. C. Plinius inquit, pro Aetia Variola plus gloriae de Centumuirali suggestu domum retulit, quam cum M. Vlpio Traiano incomparabili principi comparabilem panegyricum dixit. Variam vero Helio Gabali auiam Lampridius monumentis protulit. Iudicii magnitudine) M. Tullius in Verre. Iam nunc mente & cogitatione perspicio, quae tum studia hominum, qui concursus futuri sint: quantam magnitudo iudicii sit allatura. Splendide nata) ex equestri familia edita. Quam) postquam. Ille) pater Variolae. Captus amore) damnandus amor in iuvene, sed in sene detestandus. Induxerat nouercam ei) si bi uxorem in domum introduxerat, & nouercam Variolae. Quadruplici iudicio) apud Centumuiros, ubi fiebant quatuor iudicia, ideo erant totidem Tribunalia. Hoc indicatur non solum testimonio Secundi dicentis, tot enim quatuor consilijs conscribuntur, sed etiam Fabij contestantis quatuor iudicia congregari moris fuisse apud Centumuiros. Hae tamen alibi melius enarrata. Centum & octoginta primum terni ex singulis tribubus Iudices electi sunt: ita ut essent numero centum quinque, postea aucti, usque ad centum octoginta. obtinuit tamen usus ut Centumuires dicerentur. Varro enim in Re rustica, inquit, Centumuiralis iudicii numerus non fuit ad amissim, ut cum dicimus mille naues hie ad Troiam. Consilijs) iudicij. Conscribuntur) in antiqua lectione fuit colliguntur. Ingens vrinque aduocatio) magnus aduocatorum numerus ad

uenerat qui pro vtraque parte aderat, & erant innumere minorum Iudicum sedes, ingensque auditorum corona. Latissimum iudicium) propter multitudinem Iudicum. Multiplici circulo) multiplicata corona. Ad hoc) præterea. Stipatum) septum auditorum frequentia. Basilicæ) Iuliæ, in qua Centumuiralia iudicia agebantur, quod alibi notauimus, & Martialis testatur, Iam clamor, centumque viri, densumque co-
 Mart. loc⁹.
 rona Vulgus, & infanti Iulia tecta placent. Vbi deceptus interpret Iulia templa Capitolii exposuit. Qua) partim, dicendi modus ornatus: erant tamen discreta sexuum loca. Quod difficile) erat ex superiori par-

consiliis colliguntur,) ingens vtrunque aduocatio, & numerosa subsellia: præterea densa circumstantium corona, latissimum iudicium multiplici circulo ambibat. Ad hoc stipatum tribunal, atque etiam ex superiore Basilicæ parte, qua foeminae, qua viri, & audiendi, quod difficile, & quod facile visendi studio imminebant. Magna expectatio patrum, magna filiarum, magna etiam nouercarum. Secutus est varius euentus. Nam duobus consiliis vicimus, totidem victi sumus. Notabilis prorsus res & mira eadem in causa, iisdem iudicibus, iisdem aduocatis, eodem tempore tanta diuersitas accidit casu, quod non casus videretur. Victa est nouerca. Ipsa heres ex parte sexta, Victus Suburranus, qui exheredatus a patre: singulari impudentia alieni patris bona vindicabat, non ausus sui petere. Hæc tibi exposui, primum, vt ex epistola scires, quæ ex oratione non poterat: deinde, nam detegam arteis, vt orationem libentius legeres, si non legere tibi, sed interesse iudicio videreris. Quam sit licet magna, non despero gratiam breuissime impetraturam. Nā & copia rerum, & arguta diuisione, & narratiunculis pluribus, & eloquendi varietate renouatur. Sunt multa (non auderem, nisi tibi dicere) elata, multa pugnancia, multa subtilia. Interuenit enim acribus illis, & erectis frequens necessitas computandi, ac pene calculos, tabulamque poscendi, vt repente in priuati iudicii formam Centumuirale vertatur. Dedimus vela indignationi, dedimus iræ, dedimus dolori: & in amplissima causa, quasi magno mari pluribus ventis sumus vecti. In summa, solent

te. Et visendi) quod facilius erat. Patrum) an exemplo huius iudicii possent liberos exheredare. Filiarum) ne possent instinctu nouercarum exheredari. Nouercarum) an liceret institui hæredes a marito præteritis priuignis. Consiliis) iudicijs. Vicimus) superiores fuimus. pro nobis pronunciatum est. Paulus. ff. xliij. de re Iudicata. Inter pares numero Iudices, si diuersæ sententiæ proferantur in liberalibus quidem causis secundum qd a diuo Pio constitutum est, pro libertate constitutum obtinet: in alijs autem casibus, quod in publicis iudicijs obtinere oportet. Iudicibus) Centumuiralibus. nam quatuor tribunalia discreti erant Centumuiri. Aduocatis nobis & compatronis aduersarijsque, accidit tanta diuersitas casu & insperato: quæ res tamen non videtur fortuita. Diuersitas) sententiarum. Casu) nam fortuna plurimum in iudicijs dominatur.

Victa est) nouerca. hoc videtur factum contra leges quibus nunc vitimur: nam Martianus. ff. quinto, Si pars, inquit, iudicantium de inofficioso testamento contra testamentum, pars secundum testamentum sententiam dederit, quod interdum fieri solet: humanius erit sequi eius par-

tis sententiam, quæ secundum testamentum spectauit: nisi aperte inique secundum scriptum hæredem pronunciasse apparebit, quod fortasse iudices in hoc sunt intuiti. Sexta parte) assis, in quem tota hæreditas diuiditur. Suburranus) filius nouercæ, & priuignus senis illius octogenarij. Non tamen credo eundem esse: cuius paulopost fit mentio. Et Spartianus refert sub Traiano bis Consulatum gessisse. In quibusdam exemplaribus legitur Suberinus. sed de nomine quod alibi non reperitur, non contendo. Quanuis in epistolis apud Ciceronem legatur, C. Suberinus Calenus. A patre) suo vero, & naturali. Alieni) patris. Actiæ Variorum) sui autem vitrici. Sui) bona legitimi sui patris, quæ non audebat petere, quia iure fuerat exheredatus.

Non poterat) scire. Artes) artificium meum, & astutiam: cur hæc sim præfatus. Quam) orationem. Arguta diuisione) subtili partitione, quæ sit aliqua differentia, inter partitionem & diuisionem. Est autem diuisio rerum plurium in singulas: partitiō singularum in partes discretio. Valet diuisio plurimum in causis: namque per illam consequimur modum & finem & qui recte diuiserit non poterit in rerum ordine errare.

Narratiunculis pluribus) hæc oratio plures status complectebatur: vnde necesse fuit plures habere narrationes. Varietate) prout res exigebant, interdum graui, nonnunquam mediocri, quandoque attenuato dicendi genere, quotiesque admonebatur digressionibus, & non interpestiuis amœnitatibus, ab itinere discessit.

Renouatur) delectat tanquam noua. licet enim in medio orationis attentos auditores facere. Elata) exalta, grandia. Pugnancia) acria, vehementia. nam tota prope in contentione dicendi erat. Eā opinor fuisse, quam libro primo Arrio emendandam miserat. Subtilia) propter computandi necessitatem, quæ facit M. Tullius in Verrem, vbi de Siciliae decimis agit. Calculos tabulamque) quibus computare solemus: vnde libro nono apertius calculo dixit ostendam. Tabulam autem intelligit calculatorem. Centumuirale) iudicium. Priuati) pertinentis tantum ad Actiam & aduersarios, non ad exemplum. Dedimus vela indignationi) vti sumus exaggeratione, & totis nix viribus dum indignabamur nouercas, & priuignos aliena inuadere. Mari) perstat in translatione verborum cum prius dixisset vela. Ventis) affectibus, motibus animi, indignatione, ira, dolore hic excedit stilum epistolarum: grandior enim est, & hoc satis elucet, quæ vt magis pro-

Suburrano.

Diuisio.
Partitio.

betur. Hanc orationem) ὡς ὑπὲρ κτησιφώντου, id est optimam, & similem ei orationi : quam Demosthenes dixit pro Ctesiphonte. Hic cum Demostheni coronam pro reparatione murorum urbis Athenarum decreuisset, Aeschines inuidia motus Ctesiphontem accusauit tanquam, id iniuste fecisset, & pariter in Demosthenem inuectus est acerrime: verum Demosthenes elegantissima & copiosissima oratione Ctesiphontem defendit, & accusatorem vicit. Ut inter meas) si reliquas meas orationes consideraues: nam sicut Demosthenis pro Ctesiphonte oratio aliarum pulcherrima, sic ista mearum. Iterum dicam) quia iam dixerat, ut inter meas pulchram. An vere) illi iudicent. Omnes) meas orationes. Conferre) comparare alias. Hac) pro Variola, scilicet potes iudicare ex sola lectione huius, an sit potissima aliarum.

quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem, iterum dicam præcipuam, ut inter meas ὡς ὑπὲρ κτησιφώντου esse. an vere, tu facillime iudicabis, qui tam memoriter tenes omnes, ut conferre cum hac, dum hanc solam legis, possis. Vale.

Argumētū. **R**ecte) Maximi munus gladiatorium Veronen-
libus editū in funere vxoris commendat: dolet tamen Pathe-
theras non aduenisse in tempore, ut pariter daret spectaculo.

Gladiatorium munus) quod in funere illustrium dari populo nouum est: tanquam lugubre spectaculum. Veronen-
sibus no-
stris) in Transpadana regione, in qua & Comū patria nostra, sic Brixiam libro primo appellauit, ex illa nostra Italia, vel quos patrocínio suo tuendos suscep-
erat. Sic ad Sabinum Firmanos suos dixerat: an cum quibus propter vicinitatem, & elegantiam ingeniorum multę necessitudi-
nes intercessissent: nam & filiam Quintilianī, quam ornandam susceperat, suam appellauit: an quia erant maxima necessitudi-
ne coniuncti: Minutio enim scribens dicit, quo amicus tuus, im-

mo noster vteretur. Quid enim non commune amicis? nam ridiculum esset per hoc dicere Cæcilium Veronē sem, cum ubique se Comensem fateatur. Suspiceris) veneraris. Inde) ex Verona. Funeri) in quo consueuerat antiquitas dare munus gladiatorium. Consensu) conspiratione Veronensium, ubi amphitheatrum adhuc extat spectaculorum gratia constructum. Durum) rusticum, improbum. Egregie) fecisti. Facilis) citus. Liberalis) multis paribus datis. Africanæ) Pantherę, quas Africanas dici Plin. libro octauo, capite decimo octauo tradit. Senatus, inquit, consultum fuit verus, ne liceret Africanas in Italiam vehere: cōtra hoc tulit ad populum. Cn. Aufidius Trib. pl. permisitque circensium gratia importari. Celeberrimę sunt in Africa, viuacitatis adeo lentę, ut eiectione interaneis diu pugnent. Et apertius lib. tricesimo sexto, Accidit, inquit, Praxiteli, ut cum in naualibus, ubi fere Africanę erant per caueam intuens leonem cælaret: ex alia cauea panthera erumperet non leui periculo diligentissimi artificis. Dion in Caligula lybicas feras, quas nostri Africanas dicunt appellauit. & Tranquillus in vita eiusdem testatur venationem Africanarum datam, & in Claudio ista refert. Exhibuit & Africanas conficiente turma equitum prætorianorum ducibus, Tribunis: ipso que præfecto. Varro libro tertio rei Rusticę, Tantum circumfluxit mox ceruorum, aprorum, & cæterarum quadrupedum multitudo, ut non minus formosum mihi sit visum spectaculum, quam in Circo maximas edi-
lium sine Africanis bestiis cura fiunt venationes. Præfinitum) constitutum. Tempestate) aduersis ventis.

Exhibere. Ut fieret acceptum tibi) ut omnes tibi haberent gratias, perinde ac si illas dedisses. Exhiberes) in spectaculum dares. Vlpianus. ff. xliij. de libero homine exhibendo. Exhibere est in publicum producere, & videndi tangendique rei facultatem præbere. Proprie autem exhibere est extra secretum habere. & alibi exhibere est materię ipsius apprehendendę copiam facere. Non per te stetit) tu non fuisti in causa.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

Ecce fecisti, quod gladiatorum munus Veronen-
sibus nostris promissisti: a quibus olim amaris, suspiceris, ornaris. Inde etiā vxorem charissimam tibi probatissimā habuisti: cuius memorię aut opus aliquod, aut spectaculum, atque hoc potissimum, quod maxime funerī debeat. Præterea tanto consensu rogaberis, ut negare non constans, sed durum videretur. Illud quoque egregie, quod tam facilis, tam liberalis in edendo fuisti. Nam per hæc etiam magnus animus ostenditur. Vellem Africanę, quas coemeras plurimas ad præfinitum diem occurrissent, sed licet cessauerint, illę tempestate detente, tu tamen meruisti, ut acceptum tibi fieret, quod quo minus exhiberes, non per te stetit. Vale.

valetud
vel po
nunc
scian
negar
dem tem
porrex
labris po
die balne
vidist
anari: no
Iquam ne
ferri plac
secus ac m
fui. Quæ
rem de
astringer
sem. Vale

& hyem
re te pol
hibeam
Sunt aut